

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Ing. Denisa Orlová

Etické otázky náhradního mateřství u stejnopohlavních párů

Diplomová práce

Olomouc 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Etické otázky náhradního mateřství u stejnopohlavních párů*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 117 609 znaků včetně mezer.

V Horní Bečvě dne 18. července 2024

.....
Denisa Orlová

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala svému vedoucímu diplomové práce panu JUDr. Petru Osinovi, Ph.D. za odborné vedení, trpělivost, věnovaný čas a cenné rady při zpracování této práce.

Obsah

Seznam použitých zkratek	6
Úvod	7
1 Vymezení základních pojmů souvisejících s náhradním mateřstvím	9
1.1 Subjekty v náhradním mateřství	11
1.2 Smlouva o náhradním mateřství	11
1.3 Formy náhradního mateřství	12
1.3.1 Dle metody asistované reprodukce	13
1.3.2 Úplné a částečné náhradní mateřství	14
1.3.3 Úplatné a bezúplatné náhradní mateřství	15
1.4 Matka a mateřství	16
1.4.1 Biologická a genetická matka	17
1.4.2 Právní matka	17
1.4.3 Sociální matka	18
1.4.4 Náhradní (surogátní) matka	18
1.5 Otcovství	21
1.6 Způsoby rodičovství u stejnopohlavních párů	23
2 Právní zakotvení surrogátního mateřství	26
2.1 Legislativa v České republice	28
2.1.1 Osvojení dítěte	28
2.2 Právní aspekty ve vybraných státech světa	31
2.2.1 Německo	32
2.2.2 Řecko	32
2.2.3 Rusko	33
2.2.4 Ukrajina	34
2.2.5 Gruzie	35
2.2.6 USA	35
2.2.7 Velká Británie	37
2.2.8 Izrael	38
2.2.9 Indie	38
3 Etické aspekty a východiska náhradního mateřství u stejnopohlavních párů	40

3.1	Je dítě pouhým předmětem (smlouvy)? Existuje právo na dítě?	41
3.2	Náhradní mateřství jako jedna z možností stejnopohlavních párů založit rodinu: pomoc nebo hrozba?	44
	Závěr	47
	Seznam použitých zdrojů	49
	Abstrakt	59
	Abstract	59
	Klíčová slova	60
	Key words	60

Seznam použitých zkratek

ČR	Česká republika
ESHRE	Evropská společnost pro lidskou reprodukci a embryologii
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
FIGO	Mezinárodní federace gynekologie a porodnictví
LGBT	Lesbické, gay, bisexuální a transgender osoby
NM	Náhradní mateřství
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
ZSZS	Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

Úvod

Náhradní mateřství je velmi diskutovaným a zároveň kontroverzním tématem nejen v oblasti reprodukční medicíny, jelikož je řazeno mezi jednu z metod léčby neplodnosti.¹ Názory na tento institut se liší, jak mezi odborníky, tak v širší veřejnosti. Diskuze je ještě intenzivnější, pokud se náhradní mateřství týká stejnopohlavních párů. Největším problémem náhradního mateřství je absence jakékoliv právní úpravy v českém právním systému. Téma zahrnuje nejen medicínské, ale i právní, etické, bioetické, sociální a morální otázky.

Náhradní mateřství není ničím novým, jelikož s jeho původní formou, kdy k oplodnění náhradní matky docházelo tradiční cestou, tj. pohlavním stykem, se lze setkat již ve Starém zákoně. V biblickém příběhu, konkrétně v 16. kapitole knihy Genesis se uvádí, že Abraháмова manželka Sára, která nemohla počít vlastní dítě, navrhla svému manželovi, aby zplodil dítě s její služkou Hagar. Abrahám doporučení své manželky vyslyšel a s Hagar počal dítě, kterému dali po jeho narození jméno Izmael. Následně Sára a Abrahám jej vychovávali jako vlastní dítě.²

Prvním známým případem úplného (gestačního) náhradního mateřství z moderní doby byl případ z roku 1986 odehrávající se v USA, který je veřejnosti znám pod pseudonymem dítěte jako *Baby M.*³ Případ se týkal sporu mezi manžely Sternovými a paní Whiteheadovou, kteří uzavřeli smlouvu, podle níž se měla náhradní matka vzdát svých rodičovských práv po porodu dítěte ve prospěch objednatelů. Soud nejprve rozhodl ve prospěch Sternových, ale Nejvyšší soud New Jersey uznal rodičovská práva paní Whiteheadové, povolil jí styk s dítětem a označil komerční náhradní mateřství za nepřípustné obchodování s dětmi.⁴ První smlouva o úplném náhradním mateřství však byla uzavřena již v roce 1976 v americkém státě Michigan, což bylo o 10 let dříve, než se narodilo první známé dítě prostřednictvím náhradního mateřství.⁵ První dítě narozené díky asistované reprodukci bylo přivedeno na svět v roce 1978 ve Velké Británii.⁶

Cílem předkládané práce je představit náhradní mateřství obecně a z právního hlediska v ČR a vybraných zemích světa. Časové vymezení práce je ohraničeno první polovinu roku 2024, kdy byla práce zpracovávána. Zahraniční právní úprava, zejména z USA a Velké Británie,

¹ *Náhradní (tzv. surogátní) mateřství* [online]. Aperio.cz, 22. ledna 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.aperio.cz/cz/clanky/nahradni-tzv-surogatni-materstvi>.

² DUFALOVÁ, Lenka. *Surogačné mterstvo*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 14.

³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu New Jersey ze dne 3. prosince 1988, *Baby M*, 537 A.2d 1227, 109 N.J. 396 (1988).

⁴ SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 44.

⁵ DUFALOVÁ, Lenka. *Surogačné mterstvo*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR s.r.o., 2020, s. 16.

⁶ STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 20.

poskytují širší pohled na různé aspekty náhradního mateřství, včetně jeho vlivu na děti a celé rodiny. Zvláštní pozornost bude věnována etickým aspektům náhradního mateřství u stejnopohlavních párů, v rámci, niž budou zodpovězeny i výzkumné otázky, které jsem si stanovila. Pro vyvození závěru bude využita popisná, analytická a komparativní metoda. Pro zpracování tohoto tématu byly použity především odborné monografie, právní texty, odborné články, komentářová literatura, a v menší míře judikatura soudů.

Práce je strukturována do několika kapitol. První kapitola definuje základní pojmy související s náhradním mateřstvím. Druhá kapitola se zaměřuje na právní aspekty v ČR a vybraných zemích světa. Třetí kapitola analyzuje etické otázky spojené s náhradním mateřstvím jak obecně, tak u stejnopohlavních párů. Etické otázky souvisí zejména s komercializací mateřství a možným vykořisťováním náhradních matek, kdy náhradní mateřství může být vnímáno jako obchodování s dětmi, což je v rozporu s morálními zásadami.

Jak bylo již uvedeno na začátku, téma náhradního mateřství je hojně diskutováno a bylo na něj zpracováno již několik závěrečných prací, nicméně jen malá část z nich se věnovala náhradního mateřství u stejnopohlavních párů a případným souvisejícím etickým otázkám. Další výzkumy v rámci tématu by mohly zahrnovat empirické studie, které by zkoumaly dopady náhradního mateřství na děti a celkově homoparentální rodiny. Rovněž by bylo přínosné provést komparativní analýzy legislativních přístupů k náhradnímu mateřství ve více zemích a identifikovat nejlepší přístupy, které by mohly být aplikovány v českém právním systému.

1 Vymezení základních pojmů souvisejících s náhradním mateřstvím

Náhradní mateřství (dále jen „NM“) nebo také surogátní, popř. surogační mateřství (z anglického „*Surrogate motherhood*“⁷ a latinsky označováno jako „*locatio uteri*“ nebo „*uterus mercennarius*“⁸) je jednou z metod asistované reprodukce, která je nejen v odborných kruzích hojně diskutovaných tématem.⁹ I přesto, že k NM neexistuje v České republice (dále jen „ČR“) žádná právní definice, která by byla obsažena v zákoně nebo podzákoném právním předpise, samotný pojem NM byl nadefinován v několika odborných člancích z oblasti práva, medicíny a v neposlední řadě také českými nebo zahraničními organizacemi, potažmo institucemi, jako jsou např. Mezinárodní federace gynekologie a porodnictví, Ministerstvo zdravotnictví ČR, popř. Světová zdravotnická organizace nebo Evropská společnost pro lidskou reprodukci a embryologii. Uvedené instituce se prostřednictvím svých orgánů dlouhodobě věnují problematice NM, čímž zásadně ovlivňují formování legislativy a politiky v dané oblasti. Jejich práce zahrnuje širokou škálu aktivit od výzkumu a analýzy až po konkrétní legislativní návrhy a veřejné diskuse, které přispívají k lepšímu porozumění a regulaci této komplexní problematiky.

Jedním z prvních autorů, který se zabýval problematikou NM, byl prof. Jiří Haderka, jenž v roce 1986 ve svém článku „*Surogační mateřství*“ vymezil pojem jako „*situaci, kdy buď za úplatu, nebo snad i bezúplatně je zjednána žena (jejíž osobní stav není rozhodný) a to za tím účelem, aby se dala arteficiálně inseminovat (zpravidla semenem muže z objednatelského páru manželů) nebo aby si dala implantovat embryo, obstarané objednatelským párem, dítě odnosila a po porodu je odevzdala objednatelům*“.¹⁰ Mezinárodní federace gynekologie a porodnictví (dále jen „FIGO“) definuje NM jako „*reprodukční model, kde žena nosí a porodí dítě jménem jiné ženy, která toho není schopná, například kvůli vrozeným nebo získaným abnormalitám dělohy nebo kvůli vážným lékařským kontraindikacím k těhotenství*“.¹¹

Etická komise Ministerstva zdravotnictví ČR taktéž stanovila definici, a to tak, že: „*Náhradním mateřstvím nazýváme metodu in vitro fertilizace, při které se embryo vloží do*

⁷ TELEČ, Ivo. *Kontroverze práva, zdraví a rodiny*. Praha: Leges, 2021, s. 15.

⁸ RADVANOVÁ, Senta. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 76.

⁹ HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 1006.

¹⁰ HADERKA, Jiří. Surogační mateřství. *Právní obzor*, 1986, roč. 69, č. 10, s. 917.

¹¹ CHERVENAK, Frank A., MCCULLOUGH, Laurence B. Guideline 021: Surrogacy. In: *FIGO Ethics and Professionalism Guidelines for Obstetrics and Gynecology* [online]. London: FIGO. [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.figo.org/sites/default/files/2021-11/FIGO-Ethics-Guidelines-onlinePDF.pdf>.

dělohy ženy, která po porodu předá novorozence jinému rodičovskému páru.“¹² U výkladu § 775 občanského zákoníku (dále jen „OZ“) Renáta Šínová mj. definuje NM, a to jako „*situaci, když žena není schopná donosit dítě, a z toho důvodu je pro ni donosí a porodí jiná žena, náhradní matka*“.¹³

Kolektiv autorů, v čele s Hanou Konečnou, ve svém článku „*Kritéria pro výběr náhradní matky*“ navrhuje komplexní definici, která říká, že: „*Náhradní mateřství je procedura, kdy asistovanou reprodukci, těhotenství a porod podstoupí žena s cílem vzdát se narozeného dítěte a – vznikají-li pro ni faktem porodu v dané zemi rodičovská práva a povinnosti (matka je žena, která porodila) – pak tato práva a povinnosti převést na někoho jiného, předem domluveného.*“¹⁴

Dále Zdeňka Králíčková ve svém článku „*Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícím mateřství*“ uvádí, že o NM se jedná „*pokud náhradní matka podstoupí umělé oplodnění či si nechá implantovat embryo, které donosí a porodí pro někoho jiného, zpravidla pro objednatelský pár*“. Autorka dále vymezuje charakteristické rysy náhradního mateřství, mezi něž patří¹⁵:

- a) Náhradní matkou je mnohdy osoba příbuzná či blízká objednatelskému páru. Nicméně stále častěji se jedná o osobu cizí, jenž bývá vedena jako potencionální náhradní matka u zprostředkovatelských agentur.
- b) Náhradní matka ve většině případů není provdaná.
- c) NM je obvykle bezúplatná, popř. za odměnu.
- d) Náhradní matce jsou obvykle propláceny náklady spojené s otěhotněním, pravidelnými lékařskými kontrolami a také samotným porodem.
- e) V mnoha případech je žena a muž z objednatelského páru (mohou být oba nebo pouze jeden z nich) genetickým rodičem dítěte, jelikož poskytnou své pohlavní buňky. Pokud tomu tak není, pochází genetický materiál od neznámého dárce nebo od náhradní matky (v případě dárce vajíček).

¹² ISPV. *Stanovisko Etické komise ministerstva zdravotnictví k některým otázkám asistované reprodukce* [online]. Socialnipolitika.eu, 28. května 2017 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/2017/05/stanovisko-eticke-komise-ministerstva-zdravotnictvi-k-nekterym-otazkam-asistovane-reprodukce/>.

¹³ ŠÍNOVÁ, Renáta. In: MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník § 655-793 (svazek IV/1). Velký komentář*. Praha: Leges, 2018, s. 862 (§ 775).

¹⁴ KONEČNÁ, Hana a kol. *Kritéria pro výběr náhradní matky*. Česká gynekologie [online databáze], 2019, roč. 84, č. 1, s. 28–32 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.prolekare.cz/casopisy/ceska-gynekologie/2019-1-24/kriteria-pro-vyber-nahradni-matky-112747>.

¹⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícím mateřství*. Právní rozhledy, 2015, roč. 23, č. 21, s. 726.

- f) K otěhotnění náhradní matky se zpravidla využívá metod asistované reprodukce (konkrétní metody viz podkapitola 1.3.1). Možné, ale méně časté je také otěhotnění přirozenou cestou.

1.1 Subjekty v náhradním mateřství

V předešle části bylo uvedeno několik definic NM, potažmo náhradní matky. Nyní je nutné blíže si přiblížit subjekty, které se vyskytují u NM. Na jedné straně vždy stojí objednatel/objednatelský nebo žadatelský pár a na straně druhé náhradní matka. K definici náhradní matky viz podkapitola 1.4.4. Někteří odborníci preferují namísto termínu náhradní matka používat výraz náhradní rodička, jelikož porodem její úloha k dítěti končí. Nicméně tohoto výrazu se na vnitrostátní ani mezinárodní úrovni nevyužívá.¹⁶

Objednatelem jsou osoby nebo pár (dále také „zamýšlení rodiče, popř. zamýšlený rodič“), kteří si přejí mít dítě, a s tímto jim pomáhá náhradní matka. Může se jednat o heterosexuální (i nesezdaný) nebo stejnopohlavní pár, popř. jednotlivce.¹⁷

Kromě výše uvedených dvou subjektů je u procesu NM přítomen zprostředkovatel, tj. poskytovatel zdravotnických služeb, popř. třetí strana (dárce pohlavních buněk).¹⁸

1.2 Smlouva o náhradním mateřství

Vzhledem k tomu, že právní úprava absentuje, je tedy NM postaveno na dohodě a vzájemné důvěře obou stran. Dohoda mezi náhradní matkou a objednatelským párem může proběhnout jak ústně, tak písemně¹⁹ v podobě tzv. smlouvy o náhradním mateřství, popř. se využívá pojmu surogační smlouva.²⁰ Nicméně tato smlouva není nikde upravena, i když se nabízelo spoustu možností, jak právní úpravu uchopit (od domněnek po fikci) nebyla nakonec

¹⁶ DUFALOVÁ, Lenka. *Surogační mateřství*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 31-32.

¹⁷ JIRSA, Jaroslav, FRANKOVÁ, Věra. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2022, roč. 12, č. 1, s. 15 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/234>.

¹⁸ SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 28.

¹⁹ ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. *Určení rodičovství při náhradním mateřství* [online]. Pravniprostor.cz, 17. září 2020 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/urceni-rodicovstvi-pri-nahradnim-materstvi>.

²⁰ ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina, MOTYČKA, Petr. *Smlouva o náhradním mateřství* [online]. Pravniprostor.cz, 3. prosince 2019 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/smlouva-o-nahradnim-materstvi>.

žádná z možností použita. Tento typ soukromoprávní smlouvy nebyl začleněn do právního řádu z toho důvodu, že plnění ze smlouvy nesmí zahrnovat²¹:

- a) Využití lidského těla pro asistovanou reprodukci, následné vzdání se, předání nebo přijetí embrya či novorozence.
- b) Obdržení slibu o uznání otcovství.
- c) Splnění slibu osvojení doposud nenarozeného dítěte.²²

I přesto, že smlouva o náhradním mateřství není nikterak upravena, snaží se odborníci z oblasti práva dovodit její povahu. Existuje několik názorů, kdy jedna skupina dovozuje, že se jedná o nepojmenovanou smlouvu²³ ve smyslu ustanovení § 1742 OZ.²⁴ Další tvrdí, že jde ve většině případů o nevymahatelnou dohodu, pravděpodobně absolutně neplatnou nebo v rozporu s dobrými mravy, která spíše představuje společenskou službu. Úsluhy se vyznačují nedostatkem úmyslu právně se vázat, což znamená, že nemají právní význam a nejsou nijak právním řádem upraveny. Tímto způsobem je chráněna svobodná vůle zúčastněných stran, avšak zároveň to přináší nejistoty a rizika spojená s nedostatkem právního rámce.²⁵

Strany si mohou ujednat práva a povinnosti dle vlastního uvážení²⁶, nicméně nesmí být tímto ujednáním porušeno ustanovení § 169 trestního zákoníku, které by naplňovalo skutkovou podstatu trestného činu svěřením dítěte do moci jiného.²⁷ Samotný proces uzavírání smlouvy přispívá k tomu, že všichni účastníci jsou od začátku podrobně informováni o možných důsledcích NM. Kromě toho může písemná dohoda posílit subjektivní pocit závaznosti mezi zúčastněnými stranami.²⁸

1.3 Formy náhradního mateřství

NM lze rozlišit na základě několika přístupů. Může být posuzováno podle toho, zda je poskytováno za úplatu nebo bezúplatně, dále z hlediska genetické svázanosti s náhradní matkou

²¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícímateřství. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 21, s. 729.

²² HENDRYCH, Dušan. *Právní slovník*. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, s. 429.

²³ ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina, MOTYČKA, Petr. *Smlouva o náhradním mateřství* [online]. Pravniprostor.cz, 3. prosince 2019 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/smlouva-o-nahradnim-materstvi>.

²⁴ § 1742 OZ: „Přijetí nabídky lze zrušit, dojde-li zrušení navrhovatelí nejpozději s přijetím.“

²⁵ TELEČ, Ivo. *Kontroverze práva, zdraví a rodiny*. Praha: Leges, 2021, s. 17-18, 22.

²⁶ ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. *Určení rodičovství při náhradním mateřství* [online]. Pravniprostor.cz, 17. září 2020 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/urceni-rodicovstvi-pri-nahradnim-materstvi>.

²⁷ § 169 Zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸ ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. *Určení rodičovství při náhradním mateřství* [online]. Pravniprostor.cz, 17. září 2020 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/urceni-rodicovstvi-pri-nahradnim-materstvi>.

(popř. objednatelským párem) a dítětem na úplné nebo částečné, a také podle metody asistované reprodukce, která byla použita²⁹, např. IVF, IUI nebo ICSI.³⁰

Osoby žijící samy a stejnopohlavní páry mužského pohlaví nejsou schopny mít přirozenou cestou potomka, nicméně právě NM představuje možnost pro tyto osoby mít vlastní dítě.³¹ U žen žijících samostatně nebo v páru s druhou ženou je situace poněkud jiná, jelikož mohou využít metody asistované reprodukce a dárcovského spermatu. Téma potřeby právně upravit NM nejen u stejnopohlavních párů je stále více aktuální, a dokonce se jí poslanci opět v roce 2024 začali zabývat. V rozhovoru poslankyně Eva Decroix uvedla mj. následující: „Co se týče těch homosexuálních párů, tam se zase vraťme k tomu, že to má být podmínka řešení neplodnosti, která už minimálně u mužských homosexuálních párů nemůže být úplně z principu splněna. U těch ženských homosexuálních párů jsme vycházeli i v rámci zrovna tohoto doporučení z toho, co prozatím kliniky doporučují, aby bylo prováděno. (...) Pokud se následně společnost, včetně té zdravotnické, vyvine takovým způsobem, že neplodnost lesbického páru je možné řešit i touto cestou, pak už je to politika.“ Dále bylo uvedeno, že „dnes etické komise jednotlivých klinik říkají, že k náhradnímu mateřství mají homosexuální páry přístup, pokud si to nějak zařídí. (...) ...dokonce si myslím, že pokud bude přijata varianta těch nesezdaných párů v rámci náhradního mateřství, tak ani tam, řekněme si upřímně, zákonodárce nikdy není schopen vyloučit všechny varianty, kdy si to někdo nějak vyřeší“.³²

1.3.1 Dle metody asistované reprodukce

Dle ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (dále jen „ZSZS“) se asistovanou reprodukcí „rozumí metody a postupy, při kterých dochází k odběru zárodečných buněk³³, k manipulaci s nimi, ke vzniku lidského embrya oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy, k manipulaci s lidskými embryi, včetně jejich uchovávání, a to za účelem umělého oplodnění ženy“.

²⁹ JIRSA, Jaroslav, FRANKOVÁ, Věra. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2022, roč. 12, č. 1, s. 14-16 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/234>.

³⁰ VESELSKÁ, Renata. 4. Etika reprodukční medicíny. In: KUŘE, Josef a kol. *Kapitoly z lékařské etiky* [online]. Brno: MUNI. [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/ps21/lekarska_etika/web/pages/04_reprodukce_medicina.html.

³¹ DUFALOVÁ, Lenka. *Surogační mateřství*. 1. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 23.

³² STUHLÍKOVÁ, Lucie. *Komu umožníme náhradní mateřství? Jsou tři varianty, říká poslankyně* [online]. Seznamzpravy.cz, 13. února 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-ptam-se-ja-nahradni-materstvi-jen-pro-manzele-nesezdane-zvazujeme-rika-poslankyne-245645>.

³³ Dle ustanovení § 3 odst. 2 ZSZS se „zárodečnými buňkami pro účely asistované reprodukce rozumí vajíčka a spermie“.

Mezi využívané metody a postupy asistované reprodukce patří³⁴:

- a) **Intrauterinní inseminace (IUI)**, kdy sperma je společně se živným roztokem přímo zavedeno do dělohy ženy během ovulace.
- b) **In vitro fertilizace (IVF)** představuje postup, kdy oocyty (vajíčka) jsou oplodněny gametami (spermii) mimo tělo ženy v laboratorních podmínkách. Embryo se následně přenese do dělohy ženy.
- c) **Intracytoplazmatická injekce spermií (ICSI)** je specifická metoda IVF, kdy jednotlivá spermie je přímo injektována do oocyty.³⁵

V České republice je asistovaná reprodukce povolena pouze heterosexuálním párům³⁶, nicméně nemusí se jednat o páry sezené³⁷. Právní rámec je upraven v ustanovení § 6 odst. 1 ZSZS, a to tak, že: „*Umělé oplodnění lze provést ženě v jejím plodném věku, pokud její věk nepřekročil 49 let, a to na základě písemné žádosti ženy a muže, kteří tuto zdravotní službu hodlají podstoupit společně (dále jen „neplodný pár“).*“

1.3.2 Úplné a částečné náhradní mateřství

V současnosti existují dva hlavní typy NM: úplné a částečné. Úplné nebo také gestační NM představuje situaci, kdy náhradní matka není s dítětem nikterak geneticky spjata. Pohlavní buňky poskytla buďto žena objednatelka nebo třetí osoba (anonymní dárkyně).³⁸ V tomto případě dochází k mimotělnímu oplodnění a následnému vložení embrya do dělohy náhradní matky, která dítě donosí.³⁹

Oproti tomu částečné (tradiční) NM znamená, že náhradní matka je také genetickou matkou dítěte. Což znamená, že její vlastní vajíčka byla oplodněna spermatem muže,

³⁴ KONEČNÁ, Hana. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv? Průvodce asistovanou reprodukcí a náhradní rodinnou péčí*. Praha: Mladá fronta, 2017, s. 109-110.

³⁵ Tamtéž, s. 115.

³⁶ § 6 odst. 1 ZSZS.

³⁷ BAMBUŠKOVÁ, Vendula a kol. *Zákon o specifických zdravotních službách - judikatorní komentář* [online databáze]. Ostrava: CODEXIS publishing, 2022, aktualizováno k 1. dubnu 2022 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR25771_2024_01_01?dokumentVraz=Z%C3%A1kon+o+specifick%C3%BDch+zdravotn%C3%ADch+slu%C5%BEB%C3%A1ch+&pravyPanel=komentar&souvisejici=CR25771&davyZdroj=komentare&souvisejiciCast=paragraf6&typSouvislosti=ALL&strana=1&jenNejnovejsi=true&limit=10&idKomentare=LIBERIS183502&hash=paragraf6#paragraf6.

³⁸ CIPRÝN, Štěpán, FLAŠÍKOVÁ, Lenka. *Náhradní mateřství v českém právu* [online]. Pravniprostor.cz, 11. listopadu 2019 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://www.prawniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nahradni-materstvi-v-ceskem-pravu?strana_do=3.

³⁹ CHERVENAK, Frank A., MCCULLOUGH, Laurence B. Guideline 021: Surrogacy. In: *FIGO Ethics and Professionalism Guidelines for Obstetrics and Gynecology* [online]. London: FIGO. [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.figo.org/sites/default/files/2021-11/FIGO-Ethics-Guidelines-onlinePDF.pdf>.

z objednatelského páru, nebo spermatem třetí osoby.⁴⁰ K oplodnění nejčastěji dochází pomocí metody IUI nebo ICSI, méně často poté pomocí IVF.⁴¹

1.3.3 Úplatné a bezúplatné náhradní mateřství

Na základě odměňování náhradní matky rozlišujeme dva způsoby, a to bezúplatné (altruistické) a úplatné (komerční) NM.⁴² Komerční NM je forma, kdy náhradní matka dostane finanční odměnu za to, že odnese dítě a zároveň jsou jí kompenzovány výdaje spojené s úhradou lékařských nákladů, cestovních výdajů, ztrátou příjmu a dalších výdajů spojených s těhotenstvím a porodem.⁴³ I když se u úplatného mateřství hovoří o odměně za odnošení dítěte, dle právních předpisů platných v ČR není možné náhradní matku finančně ohodnotit.⁴⁴

Zákon č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon) v ustanovení § 28 uvádí, že: „*Lidské tělo ani jeho části nesmí být zdrojem finančního prospěchu.*“⁴⁵ Z čehož vyplývá, že náhradní matka nemá nárok na žádnou finanční ani jinou odměnu, pouze jí mohou být proplaceny výše uvedené náklady.⁴⁶ Dále i na základě skutkové podstaty svěřeni dítěte do moci jiného, která je upravena v ustanovení § 169 trestního zákoníku, lze dovodit, že NM, jenž je činěno za úplatu je považováno za trestný čin.⁴⁷

Naopak o altruistickém typu NM se hovoří v situaci, kdy náhradní matka odnese dítě nezištně, popř. jí mohou být nahrazeny náklady spojené s oplodněním, těhotenstvím a porodem.⁴⁸ Podle budoucí právní úpravy by mohlo být stanoveno, že: „*Náhradní matce se vždy bude platit, ale musí to být omezeno jenom na náklady, které jí vzniknou v souvislosti s*

⁴⁰ CIPRÝN, Štěpán, FLAŠÍKOVÁ, Lenka. *Náhradní mateřství v českém právu* [online]. Pravniprostor.cz, 11. listopadu 2019 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nahradni-materstvi-v-ceskem-pravu?strana_do=3.

⁴¹ OSTRÓ, Alexander a kol. *Reprodukční medicína - současnost a perspektivy*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2009, s. 11.

⁴² JIRSA, Jaroslav, FRANKOVÁ, Věra. *Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky*. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2022, roč. 12, č. 1, s. 16 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/234>.

⁴³ HOLČAPEK, Tomáš a kol. *Czech health law. Legal monographs*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 130.

⁴⁴ ČAMDŽICOVÁ, Sabina. *Náhradní mateřství v České republice* [online]. Chrenektomankotrba.cz, 9. června 2020 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.chrenektomankotrba.cz/clanky/nahradni-materstvi-v-ceske-republice>.

⁴⁵ § 28 Zákona č. 285/2002 Sb., o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon), ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁶ HOLČAPEK, Tomáš a kol. *Czech health law. Legal monographs*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, s. 130.

⁴⁷ SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 30.

⁴⁸ DUFALOVÁ, Lenka. *Surogační mterstvo*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 26.

náhradním mateřstvím. Náhradní matka by měla mít také nárok na mateřskou, protože dítě porodila, její tělo bude vyžadovat po porodu nějaký odpočinek.“⁴⁹

Jelikož v části této práce se budu zabývat NM u stejnopohlavních párů, je zapotřebí si více než kdy jindy definovat pojem matka a mateřství a také otcovství.

V ČR se určováním, popř. popíráním rodičovství a záležitostmi s tím souvisejících zabývá několik právních předpisů, z nichž nejstěžejnější je zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, konkrétně ustanovení § 775 a násl., zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, konkrétně ustanovení § 426 ve věcech řízení o určení a popření mateřství, popř. otcovství, dále pak zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, který upravuje vedení matrik, včetně zápisu rodičovství do rodného listu dítěte, a v neposlední řadě zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů, jenž řeší některé aspekty rodičovství v kontextu registrovaného partnerství.

1.4 Matka a mateřství

Definice a následná právní úprava mateřství v ČR vychází z římské zásady „*mater semper certa est, pater semper incertus est*“, tedy že matka je vždy jistá, otec nejistý.⁵⁰ Právní úprava OZ v ustanovení § 775 nám říká, že „*Matkou dítěte je žena, která je porodila*“, z čehož vyplývá, že pro určení mateřství není podstatné, která žena poskytla biologický materiál (vajíčka), ale která dítě porodila.⁵¹ Pohlavní buňky mohou pocházet od náhradní matky, objednatelů nebo anonymní dárkyně.⁵² Vztah mezi dárkyní a oplodňovanou ženou je založen na anonymitě. Matkou dítěte je pouze obdarovaná žena, i když geneticky je matkou dárkyně. Dárkyně nemá žádná práva ani povinnosti vůči dítěti a její anonymita je zachována po celou dobu.⁵³ Porod dítěte je tedy jediným rozhodujícím faktorem pro určení mateřství.⁵⁴ I když

⁴⁹ STUHLÍKOVÁ, Lucie. *Komu umožníme náhradní mateřství? Jsou tři varianty, říká poslankyně* [online]. Seznamzpravy.cz, 13. února 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-ptam-se-ja-nahradni-materstvi-jen-pro-manzele-nesezdane-zvazujeme-rika-poslankyne-245645>.

⁵⁰ ŠMÍD, Ondřej, VACOVÁ, Radka. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, s. 68.

⁵¹ Tamtéž, s. 19.

⁵² ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina, MOTYČKA, Petr. *Smlouva o náhradním mateřství* [online]. Pravniprostor.cz, 3. prosince 2019 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/smlouva-o-nahradnim-materstvi>.

⁵³ ŠMÍD, Ondřej, VACOVÁ, Radka. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, s. 24.

⁵⁴ NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 2. aktualizované vydání [online databáze]. Praha: Grada Publishing, 2017, aktualizováno k 7. únoru 2017 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR26785_2024_04_01?vyraz=rozhodn&souvisejici=CR26785&pravyPanel=komentar&dokumentVyzraz=porod&souvisejiciCast=paragraf775&typSouvislosti=ALL&strana=1&limit=10&datovyZdroj=komentare&jeNejnovější=true&workspaceld=idKomentare=LIBERIS112453&hash=paragraf775#paragraf775.

Renáta Šínová uvádí, že v případě NM matka fakticky jistá není, i když právně stále ano.⁵⁵

1.4.1 Biologická a genetická matka

Na základě výše uvedených informací je žena, která dítě odnosila a porodila.⁵⁶ Naopak genetickou matkou je žena, jejíž vajíčka byla oplodněna, bez ohledu na to, zda dítě nakonec odnosila a porodila ona sama nebo jiná žena.⁵⁷

Žena, jejíž manžel není považován za otce dítěte na základě domněnek otcovství, může požádat poskytovatele zdravotních služeb o utajení své totožnosti při porodu. I přesto, pokud žena požádá o utajený porod má stále k dítěti biologickou a genetickou vazbu (pokud se jedná o tradiční NM). Součástí žádosti o utajený porod „*je prohlášení ženy, že nehodlá o dítě pečovat*“⁵⁸, nicméně dokud nedojde k osvojení ze strany zamýšlených rodičů má žena vůči dítěti i vazbu právní.⁵⁹ Matka má rodičovskou odpovědnost, i když ji aktivně nevykonává, a proto je dítěti soudně ustanoven poručník.⁶⁰

1.4.2 Právní matka

Právní matkou je žena, kterou zákon uznává jako matku dítěte. Vznik, zánik a rozsah jejích práv a povinností se může lišit v závislosti na konkrétní jurisdikci.⁶¹ Tento pojem se vztahuje na ženu, která je oficiálně zapsána jako matka v rodném listě dítěte, bez ohledu na biologické a genetické vztahy. V mnoha případech je právní matkou žena, která dítě porodila, avšak existují i situace, kdy tato role přechází na jinou ženu, např. při adopci nebo v případě NM a následného osvojení.⁶²

⁵⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 119.

⁵⁶ NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 2. aktualizované vydání [online databáze]. Praha: Grada Publishing, 2017, aktualizováno k 7. únoru 2017 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR26785_2024_04_01?vyraz=rozhodn&souvisejici=CR26785&pravyPanel=komentar&dokumentVyraz=porod&souvisejiciCast=paragraf775&typSouvislosti=ALL&strana=1&limit=10&datovyZdroj=komentare&jenNejnovejsi=true&workspaceId=&idKomentare=LIBERIS112453&hash=paragraf775#paragraf775.

⁵⁷ JIRSA, Jaroslav, FRANKOVÁ, Věra. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2022, roč. 12, č. 1, s. 15 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/234>.

⁵⁸ § 37 odst. 2 Zákona č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁹ KONEČNÁ, Hana. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv? Průvodce asistovanou reprodukcí a náhradní rodinnou péčí*. Praha: Mladá fronta, 2017, s. 73.

⁶⁰ GOV. *Určení matky dítěte* [online]. Gov.cz, 6. listopadu 2020 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/informace/urceni-matky-ditete-INF-71>.

⁶¹ JIRSA, Jaroslav, FRANKOVÁ, Věra. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2022, roč. 12, č. 1, s. 15 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/234>.

⁶² VACOVÁ, Radka. Náhradní mateřství a postavení biologického rodiče. *Právo a rodina* [online databáze], 2020, roč. 26, č. 2, s. 12-13 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/273743/1/2>.

V některých zemích, jako je např. Ukrajina, USA (Kalifornie), Indie a Velká Británie, jsou právní rámce pro NM dobře rozvinuté a jasně definují, kdo je považován za právní matku. V těchto jurisdikcích často právní matkou není náhradní matka, ale od začátku zamýšlená matka, která plánuje dítě vychovávat.⁶³

1.4.3 Sociální matka

K pojmu sociální matka lze říci, že sociální matkou je žena, která chce být matkou (mít dítě) a přijímá a plní mateřskou roli vůči dítěti, aniž by byla s dítětem jakkoli svázána.⁶⁴ Může se jednat o ženy, které si dítě adoptovaly, osvojily nebo pěstounky, popř. ženy, které žijí s biologickým rodičem dítěte a aktivně se podílejí na jeho výchově a péči. Sociální matka hraje klíčovou roli v emocionálním a psychologickém vývoji dítěte, poskytuje mu lásku, podporu a stabilitu, což jsou základní prvky pro zdravý vývoj dítěte.⁶⁵

V případě lesbických párů vyvstává otázka, která z žen (a pokud vůbec) z páru bude biologickou matkou a která sociální, tj. která z nich nebude mít k dítěti vztah na základě právní úpravy.⁶⁶

1.4.4 Náhradní (surogátní) matka

Náhradní matkou je žena, která donosí a porodí dítě pro někoho jiného, zpravidla pro objednatelský pár.⁶⁷ Evropská společnost pro lidskou reprodukci a embryologii (dále jen „ESHRE“) nedefinuje NM, ale přímo náhradní matku a to tak, že: „*Surogátka je žena, která otěhotní, donosí a porodí dítě pro jiný pár*“.⁶⁸ Stejně tak Světová zdravotnická organizace (WHO) definuje náhradní matku jako „*ženu, která odnosi dítě na základě dohody, že následně odevzdá dítě objednatelům. Gamety mohou pocházet od těchto rodičů nebo od třetích osob(y)*“.⁶⁹ Americká společnost pro reprodukční medicínu (ASRM) do svého vymezení

⁶³ SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 43-49.

⁶⁴ NEŠPOROVÁ, Olga. *Homoparentální rodiny / Same-sex parented families*. Praha: RILSA, 2021, s. 28. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/2021/09/nova-monografie-vupsv-homoparentalni-rodiny/>.

⁶⁵ JIRSA, Jaroslav, FRANKOVÁ, Věra. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2022, roč. 12, č. 1, s. 15 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/234>.

⁶⁶ HORÁKOVÁ, Adéla a kol. *Duhové rodiny v systému náhradní rodinné péče: příručka pro pracovníky*pracovnice v oblasti sociálně-právní ochrany dětí*. Praha: Prague Pride, 2020, s. 71. Dostupné z: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/85-duhove-rodiny-v-systemu-nahradni-rodinne-pece/file>.

⁶⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 157.

⁶⁸ KONEČNÁ, Hana a kol. Kritéria pro výběr náhradní matky. *Česká gynekologie* [online databáze], 2019, roč. 84, č. 1, s. 28–32 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.prolekare.cz/casopisy/ceska-gynekologie/2019-1-24/kriteria-pro-vyber-nahradni-matky-112747>.

⁶⁹ DUFALOVÁ, Lenka. *Surogačné mterstvo*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 22.

zahrnuje nejen heterosexuální páry, ale také jednotlivce a homosexuální páry, jenže se chtějí stát rodiči a uvádí, že: „*Náhradní matka je žena, která nosí dítě, k němuž nemá genetickou vazbu, pro jednotlivce nebo pár, který má záměr stát se právním pečujícím rodičem tohoto dítěte.*“⁷⁰

Nicméně jak bylo uvedeno v úvodu podkapitoly 1.4 je dle české právní úpravy matkou dítěte žena, která dítě porodila, což v případně NM platí bez výjimky a matkou je vždy náhradní rodička.⁷¹

V březnu 2016 vypracovala Sekce asistované reprodukce ČGPS ČSL JEP na žádost Ministerstva zdravotnictví ČR kritéria⁷², která jsou kladena na náhradní matku a musí splňovat⁷³:

- a) Žena musí mít občanství ČR a zároveň její věk není přesahovat 49 let (stanoveno § 6 odst. 1 ZSZS).
- b) Musí postoupit vyšetření gynekologem včetně onkologické cytologie děložního čípku a mít potvrzení, že může být náhradní matkou.
- c) Posouzení celkového zdravotního stavu praktickým lékařem a vyloučení zdravotních rizik pro matku a dítě.
- d) Psychologické vyšetření, kterým musí být prokázáno, že schopnost ženy porozumět důsledkům NM a její způsobilost k této roli.
- e) Právní poradenství, kdy náhradní matka musí dostat kompletní právní poradenství včetně informací o určení rodičovství a proceduře osvojení. Pokud je žena vdaná, právní konzultace se týká i jejího manžela.

Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“) ve svém „*Prvním posudku podle Protokolu č. 16 ohledně právního uznání rodičovského vztahu mezi dítětem narozeným v zahraničí skrze náhradní mateřství a zamyšlenou matku ze dne 10. dubna 2019 (č. P16-2018-001)*“ jednomyslně rozhodl, že v procesu NM není důležité, od koho pochází genetický materiál a konstatoval, že: „*V případě dítěte narozeného v zahraničí skrze náhradní mateřství za užití*

⁷⁰ KONEČNÁ, Hana a kol. Kritéria pro výběr náhradní matky. *Česká gynekologie* [online databáze], 2019, roč. 84, č. 1, s. 28–32 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.prolekare.cz/casopisy/ceska-gynekologie/2019-1-24/kriteria-pro-vyber-nahradni-matky-112747>.

⁷¹ HOJNÁ, Pavlína. *Náhradní mateřství z pohledu občanského práva* [online]. Epravo.cz, 17. března 2021 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-z-pohledu-obcanskeho-prava-112666.html>.

⁷² Ministerstvo zdravotnictví České republiky. *104/2021 ve věci náhradního mateřství* [online]. Mzd.gov.cz, 6. listopadu 2020 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://mzd.gov.cz/104-2021-ve-veci-nahradniho-materstvi-1-zda-ministerstvo-zdravotnictvi-pripravuje-legislativu-upravujici-podminky-pro-provadeni-umeleho-oplodneni-v-ramci-nahradniho-materstvi-zejmena-zmenu-zakona-c/>.

⁷³ IVF Zlín Czech Republic. *Náhradní mateřství* [online]. Ivf-Zlin.cz [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.ivf-zlin.cz/nahradni-materstvi>.

gamet zamýšleného otce a neznámé dárkyně, kdy již byl právně uznán rodičovský vztah mezi dítětem a zamýšleným otcem, právo dítěte na respektování soukromého života vyžaduje, aby vnitrostátní právo umožňovalo i právní uznání rodičovského vztahu dítěte a zamýšlené matky.⁷⁴ Velký senát Soudu se v popsaném případě zabýval situací, ve které byl pro oplodnění náhradní matky použit generický materiál zamýšleného otce. Nicméně rodičovství objednatelského páru by mělo být uznáváno a chráněno i v případě, kdy by s dítětem zamýšlení rodiče nebyly nikterak geneticky spjati.⁷⁵ „Toto uznání nicméně nemusí mít formu zapsání údajů z rodného listu vystaveného v zahraničí do matriky, ale může proběhnout jinými prostředky, např. osvojením.“⁷⁶

Občas se stává, že náhradní matka porodí dítě na osobní doklady ženy objednatelky, která je následně uvedena v knize narození jako matka dítěte. V případě, že by náhradní matka chtěla získat dítě zpět a napravit zapsaný rodičovský status, musela by se dohodnout s objednatelkou na opravě chybného zápisu v knize narození⁷⁷, nebo by musela podat návrh k soudu.⁷⁸

V inzerátech na facebookových skupinách a jiných webových stránkách lze nalézt spoustu poptávek budoucích zamýšlených rodičů⁷⁹ a individuálních nabídek žen, které se prezentují jako potencionální náhradní matky a nabízejí svojí pomoc s odnošením dítěte.⁸⁰ V těchto nabídkách se převážně jedná o ženy, které již mají několik vlastních dětí a NM pro ně představuje zdroj příjmu.⁸¹ Mimo nabídek samotných žen se zprostředkováním budoucích

⁷⁴ Náhradní mateřství. ZPRAVODAJ KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE PRO ZASTUPOVÁNÍ ČESKÉ REPUBLIKY PŘED EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA [online], 2019, roč. 7, č. 3, s. 23 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/720430/Zpravodaj_KVZ+2019-03_13.pdf/bf5897ec-8b78-4b3a-be8b-f54b247aaa5d.

⁷⁵ ČAMDŽÍČOVÁ, Sabina, MOTYČKA, Petr. Smlouva o náhradním mateřství [online]. Pravniprostor.cz, 3. prosince 2019 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/smlouva-o-nahradnim-materstvi>.

⁷⁶ Rozsudek senátu ESLP ze dne 16. července 2020, *D proti Franci*, stížnost č. 11288/18.

⁷⁷ § 50 Zákona č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů: „Opravou zápisu v matriční knize se rozumí opravení chybných či nesprávných údajů v zápisu, dodatečném zápisu, nebo dodatečném záznamu v této knize.“

⁷⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícím mateřství. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 21, s. 731.

⁷⁹ Např.: eMimino. *Je tu někdo, komu porodí dítě náhradní matka?* [online]. eMimino.cz, 16. ledna 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.emimino.cz/diskuse/je-tu-nekdo-komu-porodi-dite-nahradni-matka-111193/strankovani/456/>.

⁸⁰ Např.: Facebook. *Náhradní mateřství-inzerce* [online]. Facebook.com [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/surogatni/>; Facebook. *Náhradní Mateřství - Poradenství, Inzerce, Pomáhejme si navzájem* [online]. Facebook.com [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://www.facebook.com/groups/3338765719699945/?hoisted_section_header_type=recently_seen&multi_per_malinks=3713662032210310.

⁸¹ NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 2. aktualizované vydání [online databáze]. Praha: Grada Publishing, 2017, aktualizováno k 7. únoru 2017 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR26785_2024_04_01?vyraz=rozhodn&souvisejici=CR26785&pravyPanel=k

náhradních matek pro objednatele zabývají přímo zdravotnická zařízení, které se věnují léčbě neplodnosti (asistované reprodukci)⁸² nebo agentury, které si za zprostředkovatelství berou nemalé peníze od obou stran.⁸³ Náhrada za vynaložené náklady společně s odměnou (i když v ČR není přípustná) pro náhradní matku se v rámci ČR pohybuje mezi 500 000 Kč až 750 000 Kč.⁸⁴

1.5 Otcovství

„Otcovství jako statusový vztah mezi dítětem a otcem je zprostředkováno matkou. Z čehož plyne, že určení otcovství je možné teprve tehdy, je-li určeno mateřství.“⁸⁵

NM je spojeno i s otázkou určení, popř. popření otcovství⁸⁶, protože náhradní matkou může být např. i vdaná žena.⁸⁷ Určení otcovství, na rozdíl od mateřství, u kterého je rozhodný porod, je právně složitější kvůli třem vyvratitelným právním domněnkám, které se při jeho prokazování uplatňují.⁸⁸ Obecně otcovství je upraveno v ustanoveních § 776 až 793 OZ. Existují několik situací, tj. právních domněnek, které mohou při určování otcovství ve vztahu k NM nastat.⁸⁹ Vyvratitelné právní domněnky se aplikují postupně, tj. pokud není možné určit otcovství na základě první domněnky, aplikuje se druhá právní domněnka a pokud ani podle této není otcovství možné určit, užije se třetí právní domněnky.⁹⁰

První právní domněnka je dána ustanovením § 776 OZ, a to tak, že: *„Narodí-li se dítě v době od uzavření manželství do uplynutí třístého dne poté, co manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, anebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného, má se za to, že otcem je manžel matky.“* Současně platí, že pokud žena je znovu provdaná *„má se za to,*

omentar&dokumentVýraz=porod&souvisejiciCast=paragraf775&typSouvislosti=ALL&strana=1&limit=10&datovyZdroj=komentare&jenNejnovejsi=true&workspaceId=&idKomentare=LIBERIS112453&hash=paragraf775#paragraf775.

⁸² Např.: Repromeda. *Chci využít náhradní mateřství* [online]. Repromeda.cz [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.repromeda.cz/chci-vyuzit-nahradni-materstvi/>; IVF Zlín Czech Republic. *Náhradní mateřství* [online]. Ivf-Zlin.cz [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.ivf-zlin.cz/nahradni-materstvi>.

⁸³ DUFALOVÁ, Lenka. *Surogační mterstvo*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 27.

⁸⁴ SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 39.

⁸⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné 2 - Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 77.

⁸⁶ Všechny typy řízení o popření nebo určení otcovství jsou upraveny zákonem č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁷ SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 20.

⁸⁸ HOJNÁ, Pavlína. *Náhradní mateřství z pohledu občanského práva* [online]. Epravo.cz, 17. března 2021 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-z-pohledu-obcanskeho-prava-112666.html>.

⁸⁹ KONEČNÁ, Hana. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv? Průvodce asistovanou reprodukcí a náhradní rodinnou péčí*. Praha: Mladá fronta, 2017, s. 147.

⁹⁰ § 783 OZ.

že otcem je manžel pozdější, i když se dítě narodilo před uplynutím třístého dne poté, co předchozí manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné“.

Ustanovení § 777 OZ se k určení otcovství použije v případě, že se dítě narodí „v době mezi zahájením řízení o rozvodu manželství a třístým dnem po rozvodu manželství, a manžel, popřípadě bývalý manžel matky prohlásí, že není otcem dítěte, zatímco jiný muž prohlásí, že je otcem dítěte, má se za to, že otcem je tento muž, připojí-li se matka k oběma prohlášením. Takto lze určit otcovství i k dítěti ještě nenarozenému, je-li již počato“.

Dále dle ustanovení § 778 OZ platí tzv. první a půltá domněnka⁹¹, která předpokládá, že: „Narodí-li se dítě, které je počato umělým oplodněním, ženě neprovdané, má se za to, že otcem dítěte je muž, který dal k umělému oplodnění souhlas“⁹² (tj. obvykle muž z objednatelského páru).⁹³

Druhá právní domněnka se uplatní, pokud nebylo určeno otcovství na základě předcházející (první) právní domněnky. „Má se za to, že otcem je muž, jehož otcovství bylo určeno souhlasným prohlášením matky a tohoto muže. Takto lze určit otcovství i k dítěti ještě nenarozenému, je-li již počato. Prohlášení se činí osobně před soudem nebo před matričním úřadem. Nezletilý, který není plně svéprávný, činí prohlášení vždy před soudem.“⁹⁴

Třetí právní domněnka se v případě NM příliš často neuplatňuje, nicméně je možné tak učinit pouze v soudním řízení. „Má se za to, že otcem je muž, který s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než sto šedesát a více než tři sta dní, ledaže jeho otcovství vylučují závažné okolnosti.“⁹⁵

Pokud by byla rodičkou vdaná žena, musel by s oplodněním souhlasit její manžel, což by celou situaci právně zkomplikovalo. Manžel rodičky by totiž v tomto případě nemohl své otcovství později zpochybnit, což je u NM a následného procesu osvojení nežádoucí. Nemožnost popření otcovství v případě umělého oplodnění upravuje § 787 OZ.⁹⁶ V případě neprovdané ženy je další možností učinit souhlasné prohlášení podle § 779 OZ již během

⁹¹ BUREŠOVÁ, Kateřina. *Rodičovství a partnerství gayů a leseb v českém právu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2020, s. 73. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/rodicovstvi-partnerstvi-gayu-leseb-v-ceskem-pravu>.

⁹² § 778 OZ.

⁹³ HOJNÁ, Pavlína. *Náhradní mateřství z pohledu občanského práva* [online]. Epravo.cz, 17. března 2021 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-z-pohledu-obcanskeho-prava-112666.html>.

⁹⁴ § 777 odst. 2 OZ.

⁹⁵ Tamtéž, § 783.

⁹⁶ Tamtéž § 787: „Otcovství nelze popřít k dítěti narozenému v době mezi stošedesátým dnem a třístým dnem od umělého oplodnění provedeného se souhlasem manžela matky, nebo se souhlasem jiného muže, když matka není vdaná, bez ohledu na to, jaké genetické látky bylo použito. To neplatí, otěhotněla-li matka dítěte jinak.“

těhotenství, což umožňuje, aby náhradní matka po porodu ihned předala dítě do péče otce, tj. muže objednatele.⁹⁷

1.6 Způsoby rodičovství u stejnopohlavních párů

I přestože že stejnopohlavní páry jsou z povahy věci vnímány jako neplodné, nacházejí různé způsoby, jak založit rodinu a stát se rodiči. S rodičovstvím stejnopohlavních párů se stále častěji skloňuje pojem tzv. homoparentální rodiny (popř. rodičovství). V zahraničí se začali zabývat významem homoparentálních rodin již v 70. letech 20. století, zatímco v ČR se konkrétní téma začalo řešit až počátkem 21. století.⁹⁸

V rámci tohoto tématu je nutno zdůraznit, že: „V ČR není lesbickým párům ani osamělým ženám legálně dostupná asistovaná reprodukce, a to ani v případech, kdy by to bylo vhodné ze zdravotních důvodů. Do obtížné situace se dostávají také gay muži, kteří se rozhodnou pro založení rodiny za spolupráce s náhradní matkou. Rovněž systém náhradní rodinné péče nenabízí pro lesby a gaye, kteří chtějí opuštěným dětem nabídnout domov, podmínky srovnatelné s páry z majoritní populace. Osvojit dítě nemohou osoby žijící v registrovaném partnerství (jednotlivec však teoreticky ano).“⁹⁹

U gay párů je možných několik způsobů, jak se stát rodiči, a to genetickým otcovstvím skrze NM, náhradní rodinnou péči (osvojení nebo pěstounská péče) a osvojením učiněným v cizině. Osvojení učiněné v zahraničí není v ČR automaticky uznáváno, jelikož je nutné, aby proběhlo soudní řízení k uznání zahraničního rozhodnutí o osvojení.¹⁰⁰ Nicméně v případě rodičovství pro gay páry je situace natolik složitá, že je prakticky nedostupná. Proto se lze s NM setkat takřka výjimečně a většina známých případů NM bylo provedeno v zahraničí. Avšak z důvodů časových, geografických a zejména finančních je tato forma homoparentality dostupná pouze malé skupině párů.¹⁰¹

⁹⁷ HOJNÁ, Pavlína. *Náhradní mateřství z pohledu občanského práva* [online]. Epravo.cz, 17. března 2021 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-z-pohledu-obcanskeho-prava-112666.html>.

⁹⁸ NEŠPOROVÁ, Olga. *Homoparentální rodiny / Same-sex parented families*. Praha: RILSA, 2021, s. 10. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/2021/09/nova-monografie-vupsv-homoparentalni-rodiny/>.

⁹⁹ KUTÁLKOVÁ, Petra. *Duhové rodiny ve stínu státu: situace homoparentálních rodin s malými dětmi*. Praha: Prague Pride, 2015, s. 7. Dostupné z: <https://praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/12-duhove-rodiny-ve-stinu-statu/file>.

¹⁰⁰ HORÁKOVÁ, Adéla a kol. *Duhové rodiny v systému náhradní rodinné péče: příručka pro pracovníky*pracovnice v oblasti sociálně-právní ochrany dětí*. Praha: Prague Pride, 2020, s. 71. Dostupné z: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/85-duhove-rodiny-v-systemu-nahradni-rodinne-pece/file>.

¹⁰¹ BUREŠOVÁ, Kateřina. *Rodičovství a partnerství gayů a leseb v českém právu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2020, s. 85. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/rodicovstvi-partnerstvi-gayu-leseb-v-ceskem-pravu>.

Nicméně, lesbické a gay páry se nacházejí v zásadě odlišné situaci, pokud jde o získání dítěte. Pro ženy je tento proces výrazně jednodušší, pokud mohou samy otěhotnět, dítě odnést a následně porodit. Jejich hlavní výzvou je získání otce, respektive genetického materiálu potřebného k početí. Muži jsou v obtížnější pozici, protože potřebují ženu, která dítě odnese a porodí.¹⁰² Svobodným ženám a lesbickým párům není právně dovoleno, jak bylo již dříve uvedeno, využívat metody asistované reprodukce, které jsou určeny pro řešení neplodnosti u heterosexuálních párů. V praxi však lesbické ženy tyto kliniky využívají za pomoci fiktivních partnerů.¹⁰³

Kromě homoparentálního rodičovství jako takového existuje i rodičovství založené na homoparentálním sdíleném rodičovství (někdy označované jako platonické rodičovství¹⁰⁴), popř. dalším typem může být patchworková rodina. O takový typ homoparentálního rodičovství se jedná v případě, že se dohodnou jeden či dva gayové s jednou či dvěma ženami (lesbami) ohledně společného početí, následné výchovy a péče o dítě. V tomto případě jde o podobný koncept jako patchworková rodina, s tím rozdílem, že tato rodina vznikla na základě dohody, nikoli kvůli rozpadu předchozího vztahu (jako je tomu u patchworkové rodiny).¹⁰⁵ V ČR se gayové a lesby dlouhodobě stávají rodiči skrze své partnery a následně přijímali rodičovské role, nicméně bez právního uznání.¹⁰⁶

Jakmile stejnopohlavní páry založí rodinu, zdaleka nemají vyhráno. Homoparentální rodiny čelí důsledkům nerovného právního postavení a dalším specifickým výzvám, mezi něž patří zejména otázka coming outu celé rodiny a vyrovnávání se s heteronormativními normami společnosti.¹⁰⁷ Především se potýkají s obavami z diskriminace, nepochopení a z psychologického posouzení.¹⁰⁸ U homoparentálních rodin není možné, aby oba rodiče byli

¹⁰² NEŠPOROVÁ, Olga. *Homoparentální rodiny / Same-sex parented families*. Praha: RILSA, 2021, s. 20. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/2021/09/nova-monografie-vupsv-homoparentalni-rodiny/>.

¹⁰³ HAŠKOVÁ, Hana. Rodičovské plány a cesty k rodičovství gayů a leseb. *Sociální studia / Social Studies* [online], 2022, roč. 19, č. 2, s. 93-94. [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SOC2022-30890>.

¹⁰⁴ HORÁKOVÁ, Adéla a kol. *Duhové rodiny v systému náhradní rodinné péče: příručka pro pracovníky*pracovnice v oblasti sociálně-právní ochrany dětí*. Praha: Prague Pride, 2020, s. 70. Dostupné z: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/85-duhove-rodiny-v-systemu-nahradni-rodinne-pece/file>.

¹⁰⁵ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 900-901.

¹⁰⁶ HAŠKOVÁ, Hana. Rodičovské plány a cesty k rodičovství gayů a leseb. *Sociální studia / Social Studies* [online], 2022, roč. 19, č. 2, s. 94. [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SOC2022-30890>.

¹⁰⁷ HORÁKOVÁ, Adéla a kol. *Duhové rodiny v systému náhradní rodinné péče: příručka pro pracovníky*pracovnice v oblasti sociálně-právní ochrany dětí*. Praha: Prague Pride, 2020, s. 71. Dostupné z: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/85-duhove-rodiny-v-systemu-nahradni-rodinne-pece/file>.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 83.

současně biologickými (popř. genetickými) i sociálními rodiči dítěte, které vychovávají.¹⁰⁹ Výjimkou je pouze situace, a to ta, že: „*V lesbických párech se stávají biologickými, a tedy i právně uznanými matkami (ale vždy jen různých dětí) obě ženy, pokud obě porodí alespoň jedno ze společně vychovávaných dětí. Jindy se biologickou matkou stává jen jedna z nich a druhá přijímá roli sociální matky (z hlediska práva však rozpoznána jako matka není).*“¹¹⁰

Nicméně rodiče stejného pohlaví nemohou být nikdy zapsáni do rodného listu dítěte současně (na stejné úrovni), jelikož do rodného listu lze uvést pouze osoby do kolonky otec/matka. Dle praxe bývá vždy jeden z rodičů uveden do příslušné kolonky a druhý do poznámky na konci rodného listu, popř. jsou oba rodiče uvedeni do poznámky a příslušné kolonky jsou proškrtnuty.¹¹¹

¹⁰⁹ NEŠPOROVÁ, Olga. *Homoparentální rodiny / Same-sex parented families*. Praha: RILSA, 2021, s. 28. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/2021/09/nova-monografie-vupsv-homoparentalni-rodiny/>.

¹¹⁰ HAŠKOVÁ, Hana. Rodičovské plány a cesty k rodičovství gayů a leseb. *Sociální studia / Social Studies* [online], 2022, roč. 19, č. 2, s. 94. [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SOC2022-30890>.

¹¹¹ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 916.

2 Právní zakotvení surrogátního mateřství

Právní rámec NM se značně liší mezi jednotlivými zeměmi a často i mezi různými regiony/státy v rámci jedné země. V některých státech je NM plně legalizováno a regulováno, zatímco v jiných je zcela zakázáno. Dále jsou i země, kde právní úprava chybí, jako třeba v ČR a o to je poté těžší se v právních otázkách orientovat a zajistit si právní ochranu a jistotu.¹¹² Např. v USA existují státy, kde je NM legální a dobře regulované, což umožňuje párům získat právní rodičovská práva bez větších problémů.¹¹³ Naopak v zemích jako Německo a Francie je NM zakázáno, což nutí páry mj. hledat alternativy v zahraničí.¹¹⁴

Dne 23. dubna 2024 bylo *Plénem Evropského parlamentu přijato pozměněné znění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí (2022/0426(COD))*.¹¹⁵ Po změně směrnice bylo do čl. 2 odst. 3 zavedeno i NM, a to mezi trestné činy týkající se obchodování s lidmi.¹¹⁶

V původním znění směrnice ze dne 15. dubna 2011 bylo znění čl. 2 odst. 3 následující: „*Vykořisťování zahrnuje přinejmenším (v aktuálním znění nahrazeno slovem „alespoň“)* *zneužívání prostituce jiných osob nebo jiné formy pohlavního vykořisťování, nucenou práci či služby, včetně žebrání, otroctví či praktiky podobné otroctví, nevolnictví nebo využívání jiných osob k trestné činnosti či odebrání lidských orgánů*.¹¹⁷ Po změně bylo znění čl. 2 odst. 3 rozšířeno o další trestné činy, a to „*nucené sňatky, nezákonná osvojení, náhradní mateřství za účelem reprodukčního vykořisťování, zneužívání dětí v zařízeních institucionální péče nebo zařízeních uzavřeného typu nebo nábor dětí k tomu, aby páchaly trestnou činností nebo se na ni podílely*“.¹¹⁸

Jakmile dojde k definitivnímu schválení směrnice, bude výše uvedená definice implementována do právního řádu všech členských států Evropské unie s tím, že na vnitrostátní

¹¹² SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 49.

¹¹³ Tamtéž, 43.

¹¹⁴ GHODRATI, Fatemeh. A comparative study of surrogacy rights in Iran and European countries, a review article. *Ethics, Medicine and Public Health* [online], 2023, roč. 9, č. 27, s. 1-10 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2023.100880>.

¹¹⁵ ZPRÁVA o návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí (2022/0426(COD)).

¹¹⁶ Tamtéž, čl. 2 odst. 3.

¹¹⁷ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi a boji proti němu a o ochraně jeho obětí, která nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady (2002/629/SVV).

¹¹⁸ Čl. 2 odst. 3 ZPRÁVA o návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí (2022/0426(COD)).

úrovni může být NM upraveno individuálně, nikoliv však mírněji, než stanoví samotná směrnice Evropského parlamentu a Rady.¹¹⁹

Při zajišťování práv a povinností u NM se často i v literatuře lze setkat s pojmem vykořisťování ve vztahu k náhradní matce. Přitom není rozhodné, zdali se jedná o úplatné či bezúplatné NM. Vykořisťování v tomto případě je přitom chápáno jako využití něčí (relativní) chudoby s cílem přinutit jej činit něco, co by jinak nečinil nebo aby akceptoval cenu nižší, než je spravedlivá cena.¹²⁰

Pro stejnopohlavní páry může být NM ještě mnohem složitější než pro páry heterosexuální. V některých jurisdikcích existují specifické zákony, které omezují přístup k NM pouze pro heterosexuální páry. Právní nejasnosti a rozdíly mohou být pro stejnopohlavní páry značnou překážkou. Zároveň legislativní překážky vedou k tomu, že stejnopohlavní páry například cestují do zemí, kde je legislativa příznivější, což sebou nese řadu negativ, včetně vyšší finanční náročnosti a administrativních komplikací, stejně jako emocionální stres a právní rizika spojená s mezinárodním NM.¹²¹

Pracovní skupina pro etiku a právo 23 při ESHRE vytvořila dokument o etických problémech vznikajících při žádostech o asistovanou reprodukci od lidí v takzvaných „nestandardních“ situacích a vztazích. Nestandardními situacemi a vztahy jsou v textu dokumentu myšleni lidé, kteří žijí sami, stejnopohlavní páry nebo transsexuální jedinci. Pracovní skupina při ESHRE dospěla k závěru, že: „*Asistovaná reprodukce v nestandardních situacích je v mnoha případech morálně ospravedlnitelná. Neexistuje žádný důvod a priori odmítat přístup v těchto situacích – takové kategorické odmítnutí by znamenalo diskriminaci.*“¹²²

¹¹⁹ Evropský parlament: *Náhradní mateřství je obchodem s lidmi* [online]. Cirkev.cz, 24. dubna 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://www.cirkev.cz/evropsky-parlament-nahradni-materstvi-je-obchodem-s-lidmi_36553.

¹²⁰ DUFALOVÁ, Lenka. *Surogační mateřství*. 1. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 26-27.

¹²¹ GHODRATI, Fatemeh. A comparative study of surrogacy rights in Iran and European countries, a review article. *Ethics, Medicine and Public Health* [online], 2023, roč. 9, č. 27, s. 1-10 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2023.100880>.

¹²² DE WERT, G. ESHRE Task Force on Ethics and Law 23: medically assisted reproduction in singles, lesbian and gay couples, and transsexual people. *Hum Reprod* [online], 2014, roč. 9, č. 29, s. 1859-1865 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: [10.1093/humrep/deu183](https://doi.org/10.1093/humrep/deu183).

2.1 Legislativa v České republice

V ČR pojem ani samotný proces NM, jak bylo již několikrát zmíněno, není definován v žádném zákoně, což vede k výrazné právní nejistotě všech zúčastněných subjektů.¹²³ NM jako takové je pouze zmíněno v ustanovení § 804 OZ, a to ve vztahu k překážkám osvojení, kdy přesné znění je následující: „*Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství*“. Důvodová zpráva k tomu pouze uvádí, že jde o situaci, kdy se „*dítě narodí ženě, která není jeho biologickou matkou*“.¹²⁴

NM v ČR není zakázáno, ale zároveň pro něj neexistují žádná konkrétní pravidla. Na základě obecné zásady legální licence, která je zakotvena v čl. 2 odst. 4 Ústavy České republiky a čl. 2 odst. 3 Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku ČR je stanoveno, že: „*Každý (občan) může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá*“, z čehož se dovozuje že NM je legální. Soudní praxe z posledních let ukazuje, že soudy NM akceptují (v rámci řízení o osvojení) a doposud neexistuje rozhodnutí, které by NM výslovně označilo za nezákonné.¹²⁵ NM nevylučuje ani ZSZS, který upravuje asistovanou reprodukci (ustanovení § 3 až 11, popř. § 90).

Již v srpnu 2009 byla na pokyn někdejší ministryně spravedlnosti Daniely Kovářové vypracována paragrafová forma zákona o náhradním mateřství.¹²⁶ Následně proběhla diskuze mezi odborníky z řad právníků a lékařů, kteří se shodli na potřebě právně zakotvit NM v právním řádu ČR, nicméně následně nedošlo k projednání návrhu zákona.¹²⁷

2.1.1 Osvojení dítěte

Klíčovým momentem v procesu NM je poskytnutí souhlasu s osvojením náhradní matkou či náhradními rodiči.¹²⁸ Předání dítěte, které odnosila a porodila náhradní matka je v ČR možné pouze na základě procesu osvojení, kterým „*se rozumí přijetí cizí osoby za*

¹²³ HORÁKOVÁ, Adéla a kol. *Duhové rodiny v systému náhradní rodinné péče: příručka pro pracovníky*pracovnice v oblasti sociálně-právní ochrany dětí*. Praha: Prague Pride, 2020, s. 63. Dostupné z: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/85-duhove-rodiny-v-systemu-nahradni-rodinne-pece/file>.

¹²⁴ *Náhradní (tzv. surogátní) mateřství* [online]. Aperio.cz, 22. ledna 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.aperio.cz/cz/clanky/nahradni-tzv-surogatni-materstvi>.

¹²⁵ Tamtéž.

¹²⁶ PETRENKO, Jana. *Náhradní mateřství - kde je poptávka, bude taky nabídka* [online]. Zdravotnickýdeník.cz, 11. dubna 2019 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.zdravotnickýdeník.cz/blog/nahradni-materstvi-poptavka-bude-taky-nabidka/>.

¹²⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, s. 119-122.

¹²⁸ ČAMDŽÍČOVÁ, Sabina. *Určení rodičovství při náhradním mateřství* [online]. Pravniprostor.cz, 17. září 2020 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/urceni-rodicovstvi-pri-nahradnim-materstvi>.

vlastní“.¹²⁹ Osvojení jako takové je upraveno v ustanovení § 794 až 804, popř. až § 854 OZ. Zároveň neexistuje žádná možnost, jak náhradní matku přimět k tomu, aby dítě opustila a předala objednatelskému páru, stejně tak neexistují prostředky, jak tento pár přimět k převzetí dítěte.¹³⁰ Právě z tohoto důvodu dochází k uzavírání smlouvy o náhradním mateřství, ve které si strany stanoví práva a povinnosti všech zúčastněných a která může být vhodným opatřením pro zajištění jasnosti a předcházení konfliktům.¹³¹

V důvodové zprávě¹³² k ustanovení § 804 OZ, kromě strohé specifikace NM, je zřejmé, že zákonodárce v době vzniku zákona (a k němu příslušné důvodové zprávy) nevzal v potaz, že osvojení dítěte, které se narodilo náhradní matce, nebude výhradně probíhat mezi ženami, které jsou navzájem příbuzné.

K předání dítěte dochází během procesu osvojení, kde soud určí konkrétní osvojitele. Tento osvojitel je často tvořen zamýšlenými rodiči, což je podloženo ustanovením § 813 a 814 OZ. V některých případech může být osvojitelem pouze zamýšlená matka, zvláště pokud je otcovství založeno odlišným způsobem.¹³³ Tento právní postup zajišťuje předání dítěte do péče osob, které projevily zájem o jeho osvojení a splnily všechny zákonné požadavky.¹³⁴

Právní rámec poskytuje všem zúčastněným čas na uvážené rozhodnutí ohledně osvojení a zároveň umožňuje soudnímu systému zohlednit všechny relevantní okolnosti a zájmy dítěte. Při posuzování souhlasu s osvojením bere soud v úvahu nejen zákonné podmínky, ale i celkovou situaci rodiny a nejlepší zájem dítěte.¹³⁵ Podle právní úpravy může matka dát souhlas

¹²⁹ § 794 OZ.

¹³⁰ ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina, MOTYČKA, Petr. *Smlouva o náhradním mateřství* [online]. Pravniprostor.cz, 3. prosince 2019 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/smlouva-o-nahradnim-materstvi>.

¹³¹ ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. *Určení rodičovství při náhradním mateřství* [online]. Pravniprostor.cz, 17. září 2020 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/urceni-rodicovstvi-pri-nahradnim-materstvi>.

¹³² Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., rodinné právo, § 804 (str. 199): „*Dosavadní správné teoretické a praktické dovozování eliminace nejbližších příbuzných z okruhu možných osvojitelů má být napříště vyjádřeno výslovně. Výjimka ve větě druhé se vztahuje na případ náhradního mateřství, při němž se dítě narodí ženě, která není jeho biologickou matkou. Nadále však bude platit stará římská zásada, že matkou dítěte je žena, která dítě porodila. Fyziologické předpoklady pro výkon asistované reprodukce upravuje zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu (pozn. zákon byl zrušen k 1. dubnu 2012 a nahrazen zákonem novým, a to zákonem č. 373/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)), nicméně i text občanského zákoníku musí ve svých ustanoveních zohlednit pokrok lékařské vědy, která umožňuje vnést do dělohy ženy oplodněné vajíčko jiné ženy. Vztahy mezi ženou, která poskytla své zárodečné buňky (biologickou matkou) a dítětem, mohou být upraveny cestou osvojení. Zahraniční zkušenosti i dosavadní zkušenosti v České republice svědčí o tom, že největší zájem o náhradní mateřství bude mezi ženami, které jsou si navzájem příbuzné.*“

¹³³ ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina, MOTYČKA, Petr. *Smlouva o náhradním mateřství* [online]. Pravniprostor.cz, 3. prosince 2019 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/smlouva-o-nahradnim-materstvi>.

¹³⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář. 2. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2020.

¹³⁵ RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 71.

s osvojením svého dítěte až po uplynutí šesti týdnů od porodu, zatímco otec může tento souhlas udělit kdykoliv po narození dítěte, jak je stanoveno v § 813 OZ. Dále zákon umožňuje odvolání tohoto souhlasu ve lhůtě tří měsíců, což je upraveno v § 817 OZ. I po uplynutí této tříměsíční lhůty může být souhlas s osvojením odvolán, soud musí přehodnotit původní rozhodnutí a znovu zvážit, zda je osvojení v daných podmínkách skutečně nejlepším řešením pro dítě a je činěno v jeho prospěch, jak stanovuje § 795 OZ.¹³⁶

„Naopak, jestliže si objednatelský pár dítě nepřevzme ihned do své péče a nepodá k soudu potřebné návrhy na preadopční péči (tj. péči před osvojením) a následné osvojení, nemůže být zahájeno řízení o osvojení nezletilého dítěte.“ V takovém případě zůstanou právní vztahy dítěte beze změny. Pokud se matka rozhodne, že se o dítě nechce starat, bude situace řešena stejným způsobem jako u jakéhokoli odmítnutého nebo opuštěného dítěte, v souladu s ustanovením § 818, 819 a 820 OZ. Zde přitom nezáleží na případném dárcovství.¹³⁷

Tento proces znamená, že pro zahájení osvojení je nezbytné aktivní zapojení objednatelského páru, který musí prokázat svůj zájem a odpovědnost tím, že převzme dítě do své péče a podá formální žádost u soudu. Tento přístup zajišťuje, že dítě má nárok na ochranu a péči, ať už pochází z jakéhokoli prostředí.¹³⁸

Pro nesezdané páry, bez ohledu na jejich sexuální orientaci, není v českém právním systému možné, aby oba partneři navázali právní vztah s dítětem narozeným náhradní matce. Tím, že stejnopohlavní páry nemohou vstupovat do manželství, nemohou se ani společně stát osvojiteli nebo osvojit dítě druhého partnera (tzv. přisvojení).¹³⁹ Z čehož vyplývá, že právní úprava umožňuje osvojení manželům, jednomu z manželů a jiné osobě.¹⁴⁰ Jiná osoba *„může být manželem, ale také nemusí (není vdaná/ženatý, dnes tzv. jiná osoba), a pokud je manželem, může být manželem rodiče dítěte nebo manželem někoho jiného, kdo osvojitelem nebude“*.¹⁴¹ Další výklad uvádí, že také registrovaní partneři *„mohou individuálně (nikoliv společně) osvojit*

¹³⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa est! O náhradním a kulhající matčství. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 21, s. 730.

¹³⁷ Tamtéž, s. 731.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ GROCHOVÁ, Martina. Přístup k právnímu rodičovství prostřednictvím institutu surogátního mateřství v České republice. In: KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly (eds.). *COFOLA 2017. Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta 2017, s. 485. Dostupné z: https://munishop.muni.cz/obchod/e-knihy-zdarma/cofola-2017-munispace_1492.

¹⁴⁰ § 800 odst. 1 OZ: „Osvojiteli se mohou stát manželé nebo jeden z manželů. Výjimečně může osvojit i jiná osoba; v tom případě soud též rozhodne o tom, že se z matriky vypouští zápis o druhém rodiči.“

¹⁴¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 800 (Kdo může osvojit). In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanský zákoník - Komentář s judikaturou - Svazek VII - Příbuzenství a švagrovství (§ 771-927)* [online databáze]. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018, aktualizováno k 1. září 2018 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR26785_2024_04_01?zobrazit=obsah&souvisejici=CR26785&pravyPanel=komentar&datovyZdroj=komentare&souvisejiciCast=paragraf800&typSouvislosti=ALL&strana=1&jenNejnovejsi=true&limit=10&idKomentare=LIBERIS78735&hash=paragraf800#paragraf800.

dítě. V tomto případě se vypouští z matřiky zápis o druhém rodiči“.¹⁴² Sexuální orientace jednotlivce nesmí být důvodem k zamítnutí žádosti o osvojení, takže i gayové a lesby mohou podle zákona osvojit děti. Podobná situace nastává i v případě pěstounství, kde je společné pěstounství povoleno pouze manželům, tedy párům různého pohlaví.¹⁴³

2.2 Právní aspekty ve vybraných státech světa

Narozdíl od ČR, kde institut NM není právně upraven, nicméně je tolerován, existuje na světě mnoho zemí, kde je NM právně upraveno a je tedy legálně praktikováno. Situace jako v ČR, kdy NM není regulováno, je např. v Maďarsku, Rumunsku, Rakousku, Japonsku, Kolumbii a na Maltě.¹⁴⁴

Mezi země, kde je NM legalizováno, patří Ukrajina, Gruzie, Rusko, Řecko, USA, Izrael, Velká Británie¹⁴⁵ nebo Írán. V některých z těchto zemí je zároveň v hojné míře využíváno cizinci v rámci tzv. reprodukční turistiky.¹⁴⁶ Naopak jsou i země, ve kterých je NM výslovně zakázáno úplně nebo alespoň částečně. Těmito zeměmi jsou např. Německo, Francie, Itálie, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, Portugalsko, Litva, Irsko¹⁴⁷ a Čína. Země jako Austrálie¹⁴⁸, Dánsko, Belgie a Nizozemí zakazují komerční a mezinárodní NM, naopak altruistické je v nich dovoleno.¹⁴⁹

Mezinárodní NM (v rámci reprodukční turistiky) je populární především v zemích, kde je NM zakázáno buďto úplně nebo částečně ve vztahu k některým skupinám případných zamýšlených rodičů. Dalším důvodem, proč je využíváno, je přílišná finanční náročnost

¹⁴² BENEŠOVÁ, Ilona. § 800 Výčet možných osvojitelů. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. 2. vydání [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2023, aktualizováno 2. aktualizace k roku 2023 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.upol.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjsl44dsx3qmy4dama>.

¹⁴³ HORÁKOVÁ, Adéla a kol. *Duhové rodiny v systému náhradní rodinné péče: příručka pro pracovníky*pracovnice v oblasti sociálně-právní ochrany dětí*. Praha: Prague Pride, 2020, s. 63. Dostupné z: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/85-duhove-rodiny-v-systemu-nahradni-rodinne-pece/file>.

¹⁴⁴ DOSEDLA, Erik a kol. *Reprodukční a sexuální práva*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2023, s. 121.

¹⁴⁵ NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 2. aktualizované vydání [online databáze]. Praha: Grada Publishing, 2017, aktualizováno k 7. února 2017 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR26785_2024_04_01?vyraz=rozhodn&souvisejici=CR26785&pravyPanel=komentar&dokumentVyraz=porod&souvisejiciCast=paragraf775&typSouvislosti=ALL&strana=1&limit=10&datovyZdroj=komentare&jeNejnovejsi=true&workspaceId=&idKomentare=LIBERIS112453&hash=paragraf775#paragraf775.

¹⁴⁶ DOSEDLA, Erik a kol. *Reprodukční a sexuální práva*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2023, s. 119.

¹⁴⁷ GHODRATI, Fatemeh. A comparative study of surrogacy rights in Iran and European countries, a review article. *Ethics, Medicine and Public Health* [online], 2023, roč. 9, č. 27, s. 1-10 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2023.100880>.

¹⁴⁸ DOSEDLA, Erik a kol. *Reprodukční a sexuální práva*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2023, s. 121.

¹⁴⁹ GHODRATI, Fatemeh. A comparative study of surrogacy rights in Iran and European countries, a review article. *Ethics, Medicine and Public Health* [online], 2023, roč. 9, č. 27, s. 1-10 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2023.100880>.

v domovské zemi, proto se zájemci snaží hledat dostupnější varianty.¹⁵⁰ Jen pro zajímavost v Dánsku, i když je NM zákonem povoleno, se téměř tohoto institutu nevyužívá, jelikož kvůli jeho altruistické podobě je téměř nemožné najít náhradní matku.¹⁵¹ V případě mezinárodního NM a některých zemí, kde není císařský řez prováděn pouze na základě lékařské indikace, si často ženy volí tuto možnost, aby objednatelský pár mohl přesněji naplánovat přicestování do země a převzetí dítěte.¹⁵²

Následující podkapitoly se budou blíže věnovat poměrům ve vybraných zemích Evropy a světa, kde je NM plně povoleno na základě právní úpravy. Dále bude přiblížena právní úprava Německa, jelikož se jedná o první zemi, která NM zakázala na základě právní úpravy.

2.2.1 Německo

Německo bylo první zemí na světě, která svým Zákonem na ochranu embryí z roku 1991 zakázala všechny formy NM. Bylo tak učiněno na základě nekalých praktik s embryi, které se odehrávaly v nacistickém Německu. Zákaz a trestní odpovědnost v souvislosti s NM je dána lékařům, kteří by provedli umělé oplodnění, nikoliv náhradní matce nebo zamýšleným rodičům. Nicméně platí, že NM provedené v jiné zemi není právně postihnutelné.¹⁵³

I když je asistovaná reprodukce v Německu povolena, je omezena na použití vlastních vajíček žadatelky, tj. lze tímto způsobem řešit pouze mužskou neplodnost. Tato přísná omezení v oblasti reprodukční medicíny vedou Němce k tomu, aby hledali řešení problémů s neplodností v sousedních zemích, kde je NM a darování vajíček legální.¹⁵⁴

2.2.2 Řecko

NM (výhradně bezúplatné) bylo v Řecku plně legalizováno v roce 2002, s tím že jako jedna z mála zemí na světě poskytuje právní ochranu zamýšleným rodičům.¹⁵⁵ V současnosti není dovoleno využívat NM jiným než heterosexuálním párům (manželství není

¹⁵⁰ DOSEDLA, Erik a kol. *Reprodukčné a sexuálne práva*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2023, s. 124.

¹⁵¹ GHODRATI, Fatemeh. A comparative study of surrogacy rights in Iran and European countries, a review article. *Ethics, Medicine and Public Health* [online], 2023, roč. 9, č. 27, s. 1-10 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2023.100880>.

¹⁵² DUFALOVÁ, Lenka. *Surogačné mterstvo*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 27.

¹⁵³ SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 45.

¹⁵⁴ GHODRATI, Fatemeh. A comparative study of surrogacy rights in Iran and European countries, a review article. *Ethics, Medicine and Public Health* [online], 2023, roč. 9, č. 27, s. 1-10 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2023.100880>.

¹⁵⁵ Tamtéž.

vyžadováno)¹⁵⁶ a svobodné ženě, zároveň od roku 2014 mohou NM využívat i cizinci.¹⁵⁷ NM je možné využít pouze v případě, že žena není schopna donosit dítě a věk rodičů nepřesahuje 50 let. Dále se k žádosti o NM musí vyjádřit soud, který posoudí, zdali jsou splněny stanovené podmínky ze strany zamýšleného páru a náhradní matky.¹⁵⁸

Náhradní matkou se může stát žena, která absolvuje lékařské a psychologické vyšetření a je vyhodnoceno, že je schopná se této úlohy zhostit. Náhradní matka nemá žádné práva k dítěti, jelikož zákonnými zástupci dítěte se od počátku stávají zamýšlení rodiče, kteří jsou zapsáni do rodného listu od úplného počátku.¹⁵⁹

2.2.3 Rusko

Vzhledem k liberální právní úpravě¹⁶⁰, která platila až do roku 2022 bylo NM v Rusko hojně využíváno i v rámci tzv. reprodukční turistiky.¹⁶¹ Do té doby platilo, že NM mohli využívat všichni dospělí, kteří toužili stát se rodiči a nebylo jim to ze zdravotních důvodů umožněno. Nicméně NM bylo hojně využíváno i stejnopohlavními páry z cizích zemí právě díky liberální právní úpravě a nízkým nákladům.¹⁶²

Dříve (a ani nyní) nebyla genetická příbuznost s dítětem zamýšlených rodičů nutná a zároveň nebylo a ani není nutné podstoupit proces osvojení, jelikož právními rodiči se stávají (po učinění matčina souhlasu) objednatelé. V případě cizinců bylo pouze nutné, aby jejich domovská země podepsala Haagskou úmluvu z 5. října 1961, aby mohli dítě převézt domů.¹⁶³ Nyní právní úprava říká, že NM mohou využít pouze (heterosexuální) sezdání Rusové nebo

¹⁵⁶ DOSEDLA, Erik a kol. *Reprodukčné a sexuálne práva*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2023, s. 122.

¹⁵⁷ GHODRATI, Fatemeh. A comparative study of surrogacy rights in Iran and European countries, a review article. *Ethics, Medicine and Public Health* [online], 2023, roč. 9, č. 27, s. 1-10 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2023.100880>.

¹⁵⁸ DOSEDLA, Erik a kol. *Reprodukčné a sexuálne práva*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2023, s. 122.

¹⁵⁹ Tamtéž.

¹⁶⁰ GHODRATI, Fatemeh. A comparative study of surrogacy rights in Iran and European countries, a review article. *Ethics, Medicine and Public Health* [online], 2023, roč. 9, č. 27, s. 1-10 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2023.100880>.

¹⁶¹ МАМИКОНЯН, Ольга. Путин подписал закон о запрете суррогатного материнства для иностранцев [online]. Forbes.ru, 19. prosince 2022 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.forbes.ru/forbeslife/482703-putin-podpisal-zakon-o-zaprete-surrogatnogo-materinstva-dla-inostrancev>.

¹⁶² GHODRATI, Fatemeh. A comparative study of surrogacy rights in Iran and European countries, a review article. *Ethics, Medicine and Public Health* [online], 2023, roč. 9, č. 27, s. 1-10 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2023.100880>.

¹⁶³ Tamtéž.

svobodné ženy s ruským občanstvím.¹⁶⁴ Dále také občané Ruska, kteří uzavřeli manželství s cizincem.¹⁶⁵

2.2.4 Ukrajina

Na Ukrajině je NM legální ve všech jeho formách (úplatné/bezúplatné, částečné/úplné), nicméně je umožněno pouze heterosexuálním manželským pářům. Není tedy možné, aby objednatelkou byla samotná žena (jako je tomu např. v Rusku).¹⁶⁶ Zde tedy vyvstává problém pro stejnopohlavní ženské páry, nicméně v případě mužských homosexuálních párů je situace poněkud jiná a je tato možnost nabízena i agenturami v ČR.¹⁶⁷

Náhradní matka, v tomto případě Ukrajinka (není genetickou matkou) a genetický otec, jako objednatel, společně vystupují jako nesezdaní partneři, kteří společně podstoupí proces umělého oplodnění. Nicméně proces asistované reprodukce obvykle probíhá mimo Ukrajinu, nicméně následně celé těhotenství žena prožije ve své vlasti a následný porod probíhá buďto na Ukrajině nebo v zemi muže objednatele, popř. v zemi, kde je možné, aby náhradní matka byla zbavena rodičovských práv. Narozením se rodiči stanou náhradní matka a muž objednatel, přičemž poté záleží na legislativě země, kde se dítě narodilo, popř. kde bylo převezeno, zdali je možné, aby žena byla zbavena mateřských práv.¹⁶⁸ Pro představu Nejvyšší soud v Německu řešil případ, kdy se dítě narodilo náhradní matce na Ukrajině a bylo ihned převezeno do Německa. V Německu zákon stanovuje, že matkou dítěte může být pouze žena, která ho porodila. Proto není možné, aby byla matkou žena z objednatelského páru, protože německá právní úprava nepřihlíží k právním úpravám jiných států.¹⁶⁹

Náhradní matkou se může stát žena, která má 18 let (horní hranice není dána) a nezáleží na tom, jestli je provdána nebo ne. Pokud je vdaná, není vyžadován souhlas jejího manžela.¹⁷⁰ Dříve byla Ukrajina jednou z nejpopulárnějších zemí pro reprodukční turistiku. Kvůli současné

¹⁶⁴ КОСТАРНОВА, Наталья. *Суррогатное материнство выношено чиновниками* [online]. Kommersant.ru, 21. listopadu 2022 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.kommersant.ru/doc/5680164>.

¹⁶⁵ МАМИКОНЯН, Ольга. *Путин подписал закон о запрете суррогатного материнства для иностранцев* [online]. Forbes.ru, 19. prosince 2022 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.forbes.ru/forbeslife/482703-putin-podpisal-zakon-o-zaprete-surrogatnogo-materinstva-dla-inostrancev>.

¹⁶⁶ SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 47.

¹⁶⁷ Facebook. *Náhradní mateřství. Pomocné rodičovství* [online]. Facebook.com [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/nahradnimatka>.

¹⁶⁸ Tamtéž.

¹⁶⁹ SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 45.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 47.

situaci spojené s válkou došlo k propadu nabídky a poptávky, proto se do popředí čím dál více dostává Gruzie.¹⁷¹

2.2.5 Gruzie

Gruzie je jednou z mála zemí (společně s Ukrajinou, Ruskem a některými státy USA), kde současný Zákon o ochraně zdraví z roku 2007 uznává komerční i altruistické NM. Zamýšlení rodiče jsou do rodného listu uvedeni ihned jako rodiče a náhradní matka nemá k dítěti žádný právní vztah. Zákonem je dále umožněno pouze gestační NM a pouze heterosexuálním párům, kteří společně žijí nebo jsou sezdáni minimálně jeden rok.¹⁷² Nicméně další podmínky NM nejsou podrobně stanoveny, ani nejsou dána jasná kritéria pro výběr náhradní matky. Dále není omezen počet přenášených embryí, ani není dán limit počtu dětí narozených jedné ženě. Rovněž není stanovena horní věková hranice pro potenciální rodiče. Agentury a kliniky, které se zabývají NM vydávají pouze doporučení ohledně vlastních dětí a věku náhradní matky (přibližně 21-38 let).¹⁷³

V současnosti není v této zemi umožněno homosexuálním párům a svobodným ženám využívat NM. Na druhou stranu současná liberální (i když neúplná) právní úprava umožňuje zajistit nejflexibilnější podmínky pro potenciální rodiče.¹⁷⁴

2.2.6 USA

V USA neexistuje jednotná právní úprava NM, jelikož každý stát má své vlastní předpisy. Většina států NM umožňuje, a v některých státech, jako jsou Kalifornie, Nevada, Washington, Maine a New Jersey, je zaručeno, že náhradní matka musí po porodu předat dítě objednatelskému páru. V Kalifornii jsou oba z objednatelského páru zapsáni jako rodiče dítěte, a to i když jsou stejného pohlaví.¹⁷⁵

Státy jako Texas, Oregon, Montana, Aljaška a Arkansas povolují NM, avšak může být vyžadován souhlas státních orgánů. Např. v Texasu musí být zápis osob stejného pohlaví jako rodičů do rodného listu schválen soudem.¹⁷⁶

¹⁷¹ TUREČKOVÁ, Eva. *Jedničkou na trhu s náhradním mateřstvím se po Ukrajině stala Gruzie* [online]. Novinky.cz, 23. června 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-jednickou-na-trhu-s-nahradnim-materstvim-se-po-ukrajine-stala-gruzie-40477169>.

¹⁷² გავემეღმვილი, ელენე. *სუროგატი დედების გაუქმებელი ხმები* [online]. Feminism-boell.org, 4. srpna 2022 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://feminism-boell.org/ka/2022/08/04/unheard-voices-surrogate-mothers>.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 43-45.

¹⁷⁶ Tamtéž.

Ve státech Idaho, Wyoming, Virginie a Tennessee, sice absentuje právní úprava NM, ale i tak je tolerováno. V Arizoně a Indianě jsou smlouvy o náhradním mateřství považovány za neplatné, naopak v Louisianě, Nebrasce a Michiganu je NM zcela zakázáno a trestáno. V Michiganu hrozí za uzavření smlouvy o náhradním mateřství vysoké pokuty až do výše 50 000 USD nebo až pět let odnětí svobody.¹⁷⁷ Americký přístup k NM vychází z libertariánského pojetí svobody, které umožňuje každému nakládat se svým tělem podle vlastního uvážení.¹⁷⁸

NM v Kalifornii využili i dva muži, jejichž případ se dostal až k Ústavnímu soudu ČR a vznikl tím nálezn I. ÚS 3226/16 ze dne 29. června 2017. Šlo o situaci, ve které vystupovali dva stěžovatelé žijící společně v Kalifornii jako manželé podle kalifornského práva, kdy jeden byl občanem ČR a druhý Dánska. V roce 2012 došlo k uzavření smlouvy mezi nimi a náhradní matkou, která porodila dítě vzniklé umělým oplodněním za použití vajíčka anonymní dárkyně a spermatu stěžovatele, přičemž není jasné, který ze stěžovatelů je biologickým otcem. Kalifornský Vrchní soud určil, že náhradní matka není právním rodičem, a oba muži byli zapsáni jako rodiče do rodného listu dítěte. Následně požádali o české občanství pro dítě, přičemž první stěžovatel byl zapsán jako otec dítěte, druhý však nikoliv. Obrátili se proto na Nejvyšší soud, který návrh stěžovatelů zamítl a situaci odůvodnil tak, že pokud by bylo návrhu vyhověno byla by „*ve výsledku fakticky nastolena situace korespondující společnému osvojení dítěte dvěma osobami stejného pohlaví, což je stav, který české právo neakceptuje, neboť kategoricky vylučuje současné osvojení nezletilce subjekty, jež nejsou manželé.*“¹⁷⁹

Nicméně Ústavní soud následně dospěl k závěru, že Nejvyšší soud pochybil a své tvrzení odůvodnil tím, že neuznání cizího rozhodnutí o rodičovství dvou osob stejného pohlaví je v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, který je chráněn Úmluvou o právech dítěte. Tento nálezn zdůraznil povinnost veřejných orgánů respektovat a podporovat již existující rodinné vztahy vzniklé na legální bázi, a zajistit tak právní ochranu vztahů mezi dítětem a jeho rodiči. Ústavní soud tímto krokem podpořil princip ochrany rodinného života a práv dětí, čímž vytvořil důležitou judikaturu pro budoucí případy týkající se rodičovství osob stejného pohlaví.¹⁸⁰

Dále Ústavní soud zdůrazňuje, že učiněný závěr nemůže být platný na všechny případy a situace se musí vždy posuzovat individuálně, jelikož v některých případech by se mohlo jednat o rozpor s českým veřejným pořádkem. Výše uvedený případ je výjimečný tím, že NM

¹⁷⁷ SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 43-45.

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 29. června 2017 sp. zn. I. ÚS 3226/16, body 2-8.

¹⁸⁰ Tamtéž, bod 55.

bylo uskutečněno v Kalifornii, kde je tento postup přípustný a hlavně že rodiče společně s dítětem žili od jeho narození v Kalifornii. Nejednalo se tedy o obcházení zákona platného v ČR, kdy osvojení je umožněno pouze jednomu ze stejnopohlavního páru.¹⁸¹ Ústavní soud ČR v této souvislosti konstatuje, že: „*V případě Kalifornie, kde náhradní mateřství je právně regulováno a nad surrogátními smlouvami dohlíží nezávislé soudy, však takové nebezpečí nevzniká.*“¹⁸² Nález Ústavního soudu vyvolal rozporuplné názory, kdy velmi kriticky se k tomu vyjádřil prof. Ivo Telec, který konstatoval, že „*kalifornské právní zlo se přeneslo do českého prostředí*“.¹⁸³

2.2.7 Velká Británie

NM ve Velké Británii je zákonem povoleno pouze v altruistické podobě. Zákon z roku 1985 komerční způsob NM zakazuje, ale novela z roku 2008 umožňuje neziskovým a soukromým organizacím inzerovat surrogátní mateřství za přiměřené náklady.¹⁸⁴

NM je legislativně založeno na rodičovském příkazu. Po narození dítěte musí zamýšlení rodiče požádat soud o vydání rodičovského příkazu, kterým dojde k přenesení rodičovských práv z náhradní matky na zamýšlené rodiče. Podat návrh na soud lze do 6 měsíců věku dítěte za podmínky, že dítě žije s objednateli.¹⁸⁵ Zákonem jsou stanoveny podmínky, že jeden ze zamýšlených rodičů musí mít trvalý pobyt ve Velké Británii, musí být starší 18 let a být geneticky příbuzný dítěti. Institutu mohou využít heterosexuální (sezdání i nesezdání) a homosexuální páry nebo jednotlivci.¹⁸⁶ Podmínky a nároky kladené na náhradní matku nejsou stanoveny.¹⁸⁷ NM není dostupné pro cizince ani prostřednictvím soukromých organizací a klinik.¹⁸⁸

¹⁸¹ FOREJTOVÁ, Monika a kol. *Judiciální doktríny Ústavního soudu České republiky ve věcech rodinného práva za období 2014-2020*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 85.

¹⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 29. června 2017 sp. zn. I. ÚS 3226/16, bod 23.

¹⁸³ FOREJTOVÁ, Monika a kol. *Judiciální doktríny Ústavního soudu České republiky ve věcech rodinného práva za období 2014-2020*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 84.

¹⁸⁴ GHODRATI, Fatemeh. A comparative study of surrogacy rights in Iran and European countries, a review article. *Ethics, Medicine and Public Health* [online], 2023, roč. 9, č. 27, s. 1-10 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2023.100880>.

¹⁸⁵ SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 46.

¹⁸⁶ Tamtéž.

¹⁸⁷ DUFALOVÁ, Lenka. *Surogační mterstvo*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 32.

¹⁸⁸ GHODRATI, Fatemeh. A comparative study of surrogacy rights in Iran and European countries, a review article. *Ethics, Medicine and Public Health* [online], 2023, roč. 9, č. 27, s. 1-10 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2023.100880>.

2.2.8 Izrael

Izrael se přijetím Zákona o dohodách o přenášení embryí z roku 1996 stal první zemí na světě, která zavedla státem kontrolované NM (v altruistické i komerční formě), kdy každá smlouva musí být schválena státem.¹⁸⁹ Schvalovací komise posuzuje nejen právní a zdravotní aspekty, ale také psychologickou způsobilost všech zúčastněných.¹⁹⁰ V roce 2022 bylo ustanoveno, že NM mohou využít stejnopohlavní páry nebo i svobodní muži.¹⁹¹ Zákon a jeho podmínky mají za cíl vytvořit bezpečný a etický rámec pro NM v Izraeli, chránit práva všech zúčastněných stran a zajistit, že proces bude prováděn legálně a transparentně.¹⁹²

Zákon umožňuje uzavření smlouvy mezi zamýšlenými rodiči a náhradní matkou. Zamýšlení rodiče musí splňovat několik specifických podmínek, aby mohli legálně využít NM. První podmínkou je, že zamýšlení rodiče musí mít izraelské občanství, být sezdání, jejich minimální věk je 18 let (a zároveň jeden z nich nemá více než 54 let) a tohoto institutu mohou využít jen na základě lékařské indikace. Poslední stěžejní podmínkou je, že jeden z rodičů musí mít genetický vztah k dítěti.¹⁹³

Náhradní matkou může být žena starší 22 let (maximální věk 39 let), která není vdaná, je občankou Izraele a má alespoň jedno vlastní dítě a zároveň nerodila více než čtyřikrát. Náhradní matkou se žena může stát celkem dvakrát, nicméně porodit může jen jednou, tj. pokud NM nebude poprvé úspěšné, může jej absolvovat ještě jednou. Dále nesmí být v příbuzenském vztahu s objednateli/objednatelkou a musí být stejného náboženského vyznání jako alespoň jeden z objednatelů. Po narození je dítě předáno zamýšleným rodičům, kteří mají genetický vztah k dítěti. Tento proces je rovněž schvalován příslušnými orgány, aby bylo zajištěno, že práva všech stran jsou chráněna.¹⁹⁴

2.2.9 Indie

Pro srovnání, ve vztahu k výše uvedeným právním úpravám, bude přiblížena i ta, která je platná od roku 2021 v nejlidnatějším státě světa. Zákon o náhradním mateřství upravuje zásadní změny v oblasti NM v Indii.¹⁹⁵

¹⁸⁹ DOSEDLA, Erik a kol. *Reprodukčné a sexuálne práva*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2023, s. 122.

¹⁹⁰ GOV. *Surrogacy in Israel* [online]. Gov.il, 2. července 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.gov.il/en/service/embryo-carrying>.

¹⁹¹ DOSEDLA, Erik a kol. *Reprodukčné a sexuálne práva*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2023, s. 123.

¹⁹² GOV. *Surrogacy in Israel* [online]. Gov.il, 2. července 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.gov.il/en/service/embryo-carrying>.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ Tamtéž.

¹⁹⁵ The Surrogacy (Regulation) Act, 2021.

Zákonem jsou stanoveny následující podmínky pro zamýšlené rodiče. Pár, který si přeje mít dítě prostřednictvím NM, musí být sezdáný, věk je 23 až 50 let v případě ženy a 26 až 55 let u muže. Pár nesmí mít vlastní dítě, s výjimkou dítěte mentálně nebo fyzicky postiženého nebo trpícího život ohrožující nemocí. Zákon dále umožňuje využít NM svobodné ženě ve věku 35 až 45 let, pokud je vdovou nebo je rozvedená. Pro všechny platí, že musí mít indickou národnost.¹⁹⁶

Náhradní matkou může být pouze vdaná žena, která má vlastní dítě a je ve věku 25 až 35 let. Žena může být náhradní matkou pouze jednou za život a nesmí být genetickou matkou dítěte, jemuž je náhradní matkou.¹⁹⁷

Právní úprava výslovně zakazuje komerční NM a povoluje pouze altruistické NM, kdy mohou být matce proplaceny pouze náklady spojené s těhotenstvím a porodem, případně následky vzniklé z důvodu NM. Zákon dále upravuje požadavky na kliniky asistované reprodukce a zdravotnický personál, které mají zajistit, aby se NM provádělo transparentně, bezpečně a v souladu s etickými zásadami. Dítě narozené z NM je považováno za biologické dítě zamýšleného páru/zamýšlené ženy a má všechna práva, které jsou přiznána dítěti podle indických zákonů.¹⁹⁸

Z výše uvedeného vyplývá, že dítě prostřednictvím NM může získat svobodná žena, ale svobodnému muži není tato možnost dána. Vzhledem k tomu, že Indie je velmi tradiční a homofobní zemí, nelze v nejbližší době předpokládat, že by právní úprava do budoucna počítala s tím, že by např. svobodné ženy (bez podmínky vdovství nebo rozvodu), popř. lesbické páry mohly prostřednictvím institutu NM mít a následně vychovávat dítě. Nicméně jelikož byl v roce 2018 zrušen 157 let platný zákon, který pohlavní styk mezi stejnopohlavními páry považoval za trestný čin¹⁹⁹, lze předpokládat, že ve společnosti dochází k postupnému posunu směrem k větší toleranci a akceptaci různých forem partnerského života. Je možné, že v budoucnu bude NM dostupné i homosexuálním párům.

V roce 2015 došlo v Indii k zákazu úplatného NM pro zahraniční objednatelské páry. Vzhledem k nízkým nákladům byla tato země častým cílem reprodukční turistiky.²⁰⁰ Tento krok byl podniknut s cílem chránit práva a důstojnost náhradních matek.

¹⁹⁶ The Surrogacy (Regulation) Act, 2021.

¹⁹⁷ Tamtéž.

¹⁹⁸ Tamtéž.

¹⁹⁹ *Homosexuálům už v Indii nebude za pohlavní styk hrozit vězení, soud zrušil 157 let starý zákon* [online]. iROZHLAS.cz, 6. září 2018 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/indie-rozsudek-nejvyšsiho-soudu-gay-lesby-lgbt-homosexualita_1809061005_haf.

²⁰⁰ DOSEDLA, Erik a kol. *Reprodukční a sexuální práva*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2023, s. 122.

3 Etické aspekty a východiska náhradního mateřství u stejnopohlavních párů

NM vyvolává řadu etických otázek, které jsou často předmětem vášnivých debat. Jednou z hlavních otázek je, zda je správné, aby ženy byly placeny za donošení dítěte. Kritici tvrdí, že taková praxe může vést k vykořisťování žen, zejména těch z ekonomicky znevýhodněných oblastí, které mohou být nuceny k NM z finančních důvodů.²⁰¹

Dalším etickým problémem je otázka práv dítěte. Zastánci NM tvrdí, že pokud jsou všechny strany (náhradní matka a objednatelský pár) spokojeny a dobrovolně se účastní procesu, je vše v pořádku.²⁰² Odpůrci naopak varují, že dítě může trpět psychickými problémy spojenými s otázkami vlastní identity a biologického původu.²⁰³ Dítě si již z povahy věci nemohlo zvolit, kde a komu se narodí, rozhodli to za něj rodiče, kteří využili NM jako možnost mít vlastní dítě.

Sociální přijetí NM a stejnopohlavních rodin se liší napříč kulturami a společnostmi. V zemích, kde je NM legální a společensky přijímané, mají stejnopohlavní páry větší šanci na normální rodinný život bez větších překážek. Naopak v zemích s negativním postojem k NM a stejnopohlavním (homoparentální) rodinám mohou páry čelit diskriminaci, která může ovlivnit jejich psychické zdraví a sociální život.

Navzdory výše uvedeným výzvám má NM pro stejnopohlavní páry řadu přínosů. Jedním z největších je možnost mít biologicky vlastní dítě. To může být pro mnoho párů velmi důležité, protože jim to umožňuje sdílet genetické vazby se svými potomky (i když genetickou vazbu může mít dítě pouze k jednomu z rodičů). Pro mnoho stejnopohlavních párů (zejména pro muže) je NM jedinou cestou, jak si splnit sen o vlastní rodině. Tento proces jim umožňuje prožít radosti a výzvy spojené s rodičovstvím a vytvořit si rodinu a silné rodinné vazby.²⁰⁴

NM umožňuje objednatelům vybrat si dárce spermií a vajíček a zároveň zvolit si náhradní matku, což jim poskytuje určitou kontrolu nad genetickým původem dítěte. Nicméně, i když tento proces umožňuje homosexuálním párům získat dítě, se kterým mají biologické nebo emocionální spojení od jeho narození, české právo jim stále neumožňuje společnou právní

²⁰¹ DUFALOVÁ, Lenka. *Surogačné mterstvo*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 26-28.

²⁰² Tamtéž.

²⁰³ HONZÁK, Radkin. *Děloha na leasing - proč jsem proti* [online]. Aktuálně.cz, 27. srpna 2009 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/radkin-honzak.php?itemid=7403>.

²⁰⁴ GROCHOVÁ, Martina. Přístup k právnímu rodičovství prostřednictvím institutu surrogátního mateřství v České republice. In: KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly (eds.). *COFOLA 2017. Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta 2017, s. 485. Dostupné z: https://munishop.muni.cz/obchod/e-knihy-zdarma/cofola-2017-munispace_1492.

rodičovskou odpovědnost. Tím pádem jsou tito rodiče nuceni čelit složitým právním výzvám, které mohou ovlivnit stabilitu a jistotu v životě dítěte. Tato právní omezení představují významnou překážku pro mnoho párů, které touží po rodičovství prostřednictvím NM.²⁰⁵

Níže budou blíže rozebrány etické otázky, které mě ve vztahu k NM napadly a které se ve velké míře diskutují. Pokusím se také mj. zodpovědět otázku, zda existuje právo na dítě nebo zda je NM pro stejnopohlavní páry více pomocí či hrozbou.

3.1 Je dítě pouhým předmětem (smlouvy)? Existuje právo na dítě?

Dítě nemusí (a hlavně by nemělo) být vnímáno jako předmět smlouvy, pokud je proces NM a osvojení transparentní a v souladu s pravidly. Kritici často argumentují, že tento proces vykořisťuje ženy a mění děti v komoditu, což je považováno za eticky problematické, zvláště pokud je NM finančně ohodnoceno.²⁰⁶

Papež František, jakožto hlava katolické církve, dlouhodobě a kategoricky odmítá NM a zastává názor, že prostřednictvím tohoto institutu „*se dítě, se svou nesmírnou důstojností, stává pouhým předmětem.*“ Dále tvrdí, že NM je „*praxe, která vážně uráží důstojnost ženy a dítěte, založená na zneužití situace hmotné nouze matky. Dítě je vždy darem a nikdy předmětem smlouvy.*“²⁰⁷ Názor papeže Františka lze do určité míry přijmout, avšak je nutné na problematiku nahlížet komplexně. S otázkou, zdali „*je dítě pouhým předmětem (smlouvy)?*“ úzce souvisí i další otázka jestli „*existuje právo na dítě?*“

V křesťansky orientovaném časopise Dialog Evropa XXI byl publikován článek lékaře (gynekologa) Ivana Wallenfelse, který se zabíral medicínskými a etickými problémy neplodného páru a uvádí, že „*dítě je vnímáno jako právo každého páru, který po něm touží*“.²⁰⁸ Pokud se budeme držet tohoto názoru, nemělo by být dopřáno všem, kteří po tom touží, mít dítě? Všem párům bez ohledu na jejich sexuální orientaci? Lékař se mj. ostře vymezuje proti asistované reprodukci, ale jak tedy může dojít k naplnění toho, co zmiňuje, že dítě je právem všech párů? Dále dle jeho názoru mezi nejpodstatnější etické problémy asistované reprodukce

²⁰⁵ GROCHOVÁ, Martina. Přístup k právnímu rodičovství prostřednictvím institutu surogátního mateřství v České republice. In: KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly (eds.) *COFOLA 2017. Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta 2017, s. 485. Dostupné z: https://munishop.muni.cz/obchod/e-knihy-zdarma/cofola-2017-munispace_1492.

²⁰⁶ JIRSA, Jaroslav, FRANKOVÁ, Věra. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2022, roč. 12, č. 1, s. 17 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/234>.

²⁰⁷ *Dignitas infinita: Dokument o lidské důstojnosti a prohřešcích proti ní* [online]. Církev.cz, 8. dubna 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://www.cirkev.cz/dignitas-infinita-dokument-o-lidske-dustojnosti-a-prohrescich-proti-ni_35712.

²⁰⁸ WALLENFELS, Ivan. Neplodné manželstvo ako problém medicínský a etický. *Dialog. Evropa XXI.*, 2013, 23. roč., č. 2–3, s. 27.

patří „vztah k dítěti jako ke zboží, vznik nového lidského života mimo tělo ženy, manipulace s embryi, tj. lidskými bytostmi, selektivní potrat při vícečetném těhotenství, (...)“.²⁰⁹

Některé páry, které nemohou mít děti přirozenou cestou, mohou právo na dítě vnímat jako své základní přirozené lidské právo. Objevuje se názor Jakuba Siváka, že by se měla vést debata o tom, jestli se jedná opravdu o přirozené právo, jelikož se přiklání spíše k tomu, že by bylo vhodnější v této souvislosti přirozené právo nahradit právem pozitivním, tedy právem vytvořeným řádným legislativním procesem. Homosexuální páry z logiky věci nemohou zplodit dítě, což podle autora znamená, že právo na dítě nemůže být považováno za přirozené právo. Autor zastává názor, že „stejnopohlavním párům má být osvojování umožněno, a to nejméně v případě dětí bez rodičů (umístěných v dětských domovech a jiných zařízeních)“.²¹⁰ Poskytnutí příležitosti mít dítě (nejen prostřednictvím NM) by mohlo mít pozitivní sociální a ekonomický dopad, např. snížením počtu dětí v ústavní péči. Tím, že autor uvádí, že osvojení má být umožňováno stejnopohlavním párům, minimálně v případě dětí bez rodičů, dá se předpokládat, že za určitých podmínek by nemusel být z jeho pohledu problém s osvojením dítěte, které se narodilo náhradní matce. Autor tedy nevystupuje proti osvojování dětí stejnopohlavními páry, jen zastává názor, že se nejedná o zásah do přirozených práv.

Sivák dále uvádí, že NM taktéž není přirozeným právem, ale způsobem obcházení biologické neplodnosti²¹¹. NM zahrnuje komplexní vztah mezi zamýšlenými rodiči a náhradní matkou, což může vést k mnoha právním, etickým a morálním problémům. Mezi tyto problémy patří například emoční reakce náhradní matky, která může změnit svůj názor na předání dítěte, nebo situace, kdy se narodí více dětí nebo děti s určitými vadami, které nechťejí ani náhradní matka, ani objednatelé. Takové situace jsou podle autora v rozporu s morálními a etickými zásadami péče o děti.²¹² Zatímco některé studie ukazují, že mateřské pouto je slabé, jiné argumentují, že přerušení tohoto pouta je pro matku i dítě náročné ba dokonce škodlivé.²¹³ Psychiatr Radkin Honzák zastává obdobný názor s tím, že tzv. připoutávací vazba (attachment) mezi dítětem a matkou se tvoří během těhotenství a poté až do druhého roku života dítěte. Dlouhodobý kontakt pomáhá matce lépe rozpoznávat potřeby dítěte a oxytocin snižuje stres u

²⁰⁹ WALLENFELS, Ivan. Neplodné manželstvo ako problém medicínský a etický. *Dialog. Evropa XXI.*, 2013, 23. roč., č. 2–3, s. 27.

²¹⁰ SIVÁK, Jakub. *Pilíře a limity ochrany osobnosti nejen ve dvacátém prvním století*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 237-238.

²¹¹ Autor zastává názor, že NM není způsobem léčby neplodnosti (uzdravení), ale obcházení jeho hendikepu jinou cestou a dosažení téhož cíle.

²¹² SIVÁK, Jakub. *Pilíře a limity ochrany osobnosti nejen ve dvacátém prvním století*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 239.

²¹³ JIRSA, Jaroslav, FRANKOVÁ, Věra. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2022, roč. 12, č. 1, s. 21[cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/234>.

obou. Pokud je tento proces narušen, zvyšuje se hladina kortizolu u dítěte, což může negativně ovlivnit jeho vývoj a způsobit psychické poruchy, zejména poruchy osobnosti, kvůli nedostatečnému pocitu bezpečí.²¹⁴

Naopak čeští dětské psychologové a pediatři již v 60. letech 20. století zastávali názor, že pro zdravý psychický vývoj dítěte je nejdůležitější rodina a také, že: „*Kojit a krmit dítě je možné bez lásky – avšak dávat mu pocit jistoty a bezpečí to bez lásky dobře nejde!*“ V době, kdy názor vznikl, asistovaná reprodukce ani NM v podobě, v jaké ho známe dnes, nebylo možné, přičemž názor byl uplatňován ve vztahu k ústavní péči o dítě.²¹⁵ Nicméně názor, který panoval tehdy, lze dnes aplikovat právě i na NM v souvislosti se stejnopohlavními páry. Pokud se stejnopohlavní páry rozhodnou podstoupit tak složitý a náročný proces, kterým je NM, dá se předpokládat, že o dítě budou řádně a s láskou pečovat.

Nicméně ani po výše uvedeném nelze právo na dítě chápat jako absolutní právo dospělých, neboť z právního hlediska takové přímé právo neexistuje. Spíše se jedná o soubor práv a povinností, které mají rodiče a stát vůči dětem, jež se mohou lišit v závislosti na konkrétních legislativních úpravách dané země, přičemž nesmí porušovat zákony nadřazené. Kromě práv dospělých je nezbytné brát v úvahu práva dětí. Jak bylo uvedeno výše, dítě není objekt, na který by mohli mít rodiče nárok, ale samostatná osoba s vlastními právy. Dítě má právo na to, aby bylo vychováno v rodinném prostředí, kde je jeho zájem prioritou.²¹⁶ Zde vyvstává další otázka, a to: „***Jak zajistit, aby práva dětí nebyla porušována při uspokojování přání dospělých mít děti?***“ Na tuto nesnadnou otázku neexistuje snadná odpověď. Nicméně jisté je, že nikdy nesmí být žádným počínáním ohrožen nejlepší zájem dítěte a porušena práva někoho z účastníků.²¹⁷

Nejlepší zájem dítěte má svůj ústavní základ v Úmluvě o právech dítěte, přijaté OSN v roce 1989²¹⁸, která stanoví čtyři základní principy, na základě kterých musí být dětem poskytována ochrana, péče a jejich rozvoj. Těmito principy je²¹⁹:

²¹⁴ HONZÁK, Radkin. *Děloha na leasing - proč jsem proti* [online]. Aktuálně.cz, 27. srpna 2009 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/radkin-honzak.php?itemid=7403>.

²¹⁵ KONEČNÁ, Hana. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv? Průvodce asistovanou reprodukcí a náhradní rodinnou péčí*. Praha: Mladá fronta, 2017, s. 173.

²¹⁶ DUFALOVÁ, Lenka. *Surogační mateřství*. 1. vydání. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, s. 113-119.

²¹⁷ FOREJTOVÁ, Monika a kol. *Judiciální doktríny Ústavního soudu České republiky ve věcech rodinného práva za období 2014-2020*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, s. 151.

²¹⁸ Nejlepší zájem dítěte je upraven v čl. 3 odst. 1 Úmluvy o právech dítěte, a je vymezen následovně: „*Zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, ať už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány.*“

²¹⁹ Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016, s. 71. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>.

- 1) Právo na život.
- 2) Nejlepší zájem dítěte.
- 3) Zákaz jakékoliv formy diskriminace.
- 4) Právo na informace a vyjádřit svůj názor.

I když neexistuje právně zaručené právo na dítě, z morálního a etického hlediska může být považováno za základní lidské právo (Sivák zastává jiný názor viz výše). Omezování tohoto práva může být vnímáno jako zásah do osobní svobody a práva na rodinný život. Všeobecná deklarace lidských práv ve svém čl. 16 uznává právo na manželství a založení rodiny, stejně tak jako Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (čl. 17, 18 a 23), z čehož by se dalo vyvodit, že i právo mít dítě.

Etické a sociální aspekty výše zmíněných otázek zůstávají kontroverzní a často závisí na společenských normách a hodnotách. Podle stanoviska FIGO z roku 2008 je NM metodou asistované reprodukce určenou výhradně pro medicínské indikace, jelikož ze sociálních důvodů je tento postup nepřijatelný.²²⁰ Nicméně tento názor se ve společnosti za více než 15 let značně proměnil²²¹, i když FIGO si za tímto názorem stojí a NM jiné, než z medicínského důvodu neuznává.

3.2 Náhradní mateřství jako jedna z možností stejnopohlavních párů založit rodinu: pomoc nebo hrozba?

Většina legislativních úprav nepočítá s možností, že by NM mohly využít homosexuální páry, což je často založeno na konzervativních společenských a právních normách.²²² Otázka práv na dítě pro stejnopohlavní páry je úzce spjata s širšími otázkami práv LGBT osob. Změny v legislativě, které by umožnily stejnopohlavním párům mít děti prostřednictvím NM nebo osvojení, jsou často součástí širších snah o zrovnoprávnění LGBT komunit.²²³

Poskytování práv na NM a osvojení stejnopohlavním párům je často vnímáno jako otázka rovnosti a boje proti diskriminaci. Odpůrci však argumentují, že tradiční rodinné struktury jsou pro dítě nejlepší.²²⁴ Nejlepší zájem dítěte je zásadní ve všech rozhodnutích

²²⁰ OSTRÓ, Alexander a kol. *Reprodukční medicína - současnost a perspektivy*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2009, s. 162.

²²¹ HAASOVÁ, Ilona. Etika asistované reprodukce. *Urologie pro praxi* [online databáze], 2012, roč. 12, č. 6, s. 256 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.urologiepropraxi.cz/pdfs/uro/2012/06/05.pdf>.

²²² JIRSA, Jaroslav, FRANKOVÁ, Věra. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2022, roč. 12, č. 1, s. 17-18 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/234>.

²²³ Tamtéž, s. 17.

²²⁴ SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, s. 72.

týkajících se péče o děti. Podle něj by rozhodnutí o NM a osvojení měly vždy prioritně zohledňovat potřeby a práva dítěte.²²⁵

Mnoho lidí trpí utkvělou představou, že děti žijící v homoparentálních rodinách jsou přímo ovlivněny sexuální orientací rodičů nebo také sociálními vztahy (například vyšší riziko izolace a šikany). Dosud však žádná studie nepotvrdila, že by stejnopohlavní páry měly negativní dopad na vývoj dítěte, jeho sexuální orientaci, genderovou identitu, školní úspěchy nebo jiné aspekty.²²⁶ Dalším stigmatem, které je ve vztahu k homosexuálním párům diskutováno je nestálost jejich vztahu, kdy případným krachem bude dítě trpět. Nicméně na základě výzkumů se nepotvrdilo, že by vztahy stejnopohlavních párů byly méně stále než těch heterosexuálních (úhrnná rozvodovost představuje 45 – 50 %).²²⁷

Dospělí lidé by měli mít možnost rozhodovat o svém vlastním životě a těle, včetně rozhodnutí stát se rodičem. Rodičovství přináší nejen osobní naplnění, ale také příležitost k růstu a vývoji dítěte v láskyplném a podporujícím prostředí. Mnoho lidí touží stát se rodičem, protože vnímají rodičovství jako smysluplnou a důležitou část svého života. Zároveň jsou lidé, kteří chtějí pomoci někomu, kdo touží po rodinném životě včetně dětí a není mu tato možnost dopřána. Proto se tito lidé ubírají k pomoci ostatním např. i svým tělem. Zakazování nebo omezování této možnosti může být vnímáno jako nadřazené a zároveň může zasahovat do osobní autonomie jednotlivců. Samozřejmě je důležité si uvědomovat, že svoboda má své hranice, jelikož skončí právě tam, kde by mohla ohrozit práva a svobody ostatních lidí nebo zasáhnout do obecně přijímaných a chráněných hodnot.

Společnost se vyvíjí a mění, což mj. zahrnuje i pohled na rodičovství. Moderní technologie a postupy umožňují lidem, kteří by dříve nemohli mít děti, zažít radost z rodičovství. „Zdravou“ moderní společností by měly být podporovány všechny osoby v jejich touze po rodině, ať už jde o heterosexuální páry, homosexuální páry nebo jednotlivce.

Hrozba rodičovství stejnopohlavních párů může být vnímána různě, záleží na pohledu každého člověka. Jako hrozbu a etický problém vnímám situaci, kdy se dítě začne homoparentálních rodičů ptát, jak je možné, že jeho kamarádi mají maminku a tatínka a „já mám dvě maminky/dva tatínky?“ Dítě již od útlého věku ví (nebo minimálně tuší), že aby se

²²⁵ ZEMAN, Milan. *Náhradní mateřství v novém občanském zákoníku – promarněná příležitost?* [online]. Epravo.cz, 17. ledna 2013 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-v-novem-obcanskem-zakoniku-promarnena-prilezitost-87962.html>.

²²⁶ JIRSA, Jaroslav, FRANKOVÁ, Věra. *Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2022, roč. 12, č. 1, s. 17 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/234>.

²²⁷ KONEČNÁ, Hana. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv? Průvodce asistovanou reprodukcí a náhradní rodinnou péčí*. Praha: Mladá fronta, 2017, s. 173.

mohlo narodit, je zapotřebí muže a ženy. S touto situací je potřeba počítat a je zapotřebí se na ni připravit a najít pro dítě nejpříjemnější odpověď, jak tedy je možné, že dítě má dva rodiče stejného pohlaví. V případě lesbického páru rozhodně nepovažuji za vhodné dítěti na jeho otázku ohledně způsobu, jakým bylo počato odpovědět, že „*pan doktor dal mamince do břicha takové pulce*“.²²⁸ Taková odpověď může u dítěte vyvolat zmatení a obavy, protože je příliš zjednodušená a neodpovídá realitě. Dítě se může cítit nejisté ohledně svého původu a toho, jak doopravdy „vzniklo“. Místo toho by rodiče měli poskytnout věku přiměřenou, ale pravdivou odpověď, která by dítěti pomohla pochopit proces početí a roli dárcovství, popř. NM. Nicméně platí, že rodiče mají zákonnou povinnost dítě o osvojení informovat před nástupem do školy.²²⁹ Je důležité, aby děti rozuměly svému původu a cítily se bezpečně a milovány, bez ohledu na to, jak byla jejich rodina vytvořena. Tím se nejenom minimalizuje pocit ohrožení a nejistoty, ale také se posiluje jejich důvěra v rodiče a ve vlastní identitu.

Dalším problémem, který může představovat hrozbu je případ dárcovství pohlavních buněk, kdy dítě v pozdějším věku může začít hledat dárcovskou osobu, jelikož začne postrádat jednoho z rodičů. I když je dárcovství pohlavních buněk anonymní, není nemožné, že do budoucna může dojít ke změně zákonů, a tím i ke zpřístupnění údajů dárce.²³⁰ V případě dárcovství u heterosexuálních párů může být situace odlišná, jelikož dítě nepostrádá otce/matku a nemá potřebu hledat své genetické rodiče. Samozřejmě se jedná pouze o teoretickou situaci, dítě v homoparentální rodině nemusí považovat za potřebné znát/mít matku i otce.²³¹

Na základě informací, které jsou uvedené v úvodu podkapitoly 3.1, církev vnímá NM zřejmě také jako hrozbu, obdobně jako stejnopohlavní páry, které podle ní ohrožují tradiční rodinné hodnoty. Dá se souhlasit s tvrzením, že je narušována „tradiční rodina“, nicméně jak bylo výše uvedeno, je důležité zvážit vývoj moderní společnosti, která zahrnuje různé formy rodinných struktur. Tato různorodost může přispívat k větší toleranci a respektu k odlišnostem, což je důležité pro celkový společenský rozvoj.

²²⁸ KONEČNÁ, Hana. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv? Průvodce asistovanou reprodukcí a náhradní rodinnou péčí*. Praha: Mladá fronta, 2017, s. 175.

²²⁹ § 836 OZ.

²³⁰ Např. ve Viktorii (Austrálie) byla anonymita dárců zrušena zpětně. Naopak ve Švýcarsku, Nizozemí a Velké Británii je člověku, který dovrší věku 18 let umožněno zjistit identitu dárce.

²³¹ KONEČNÁ, Hana. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv? Průvodce asistovanou reprodukcí a náhradní rodinnou péčí*. Praha: Mladá fronta, 2017, s. 176.

Závěr

Hlavním cílem této práce bylo přiblížit možné etické aspekty NM u stejnopohlavních párů. Nicméně, než mohly být analyzovány, bylo zapotřebí si NM přiblížit v obecné rovině a také z právního hlediska v ČR a vybraných zemích světa.

Klíčové etické otázky zahrnují problematiku vykořisťování žen, psychických problémů dětí spojenou s jejich identitou, dále kritici tvrdí, že dítě by nemělo být vnímáno jako předmět smlouvy a že právo na dítě nemůže být přirozeným právem. Přesto společenský a právní vývoj přispívá k větší toleranci a zrovnoprávnění LGBT komunit, a tím k lepším podmínkám pro výchovu dětí v těchto rodinách.

Moderní medicína umožnila proces NM značně zefektivnit a zpřístupnit i lidem, kteří by dříve neměli šanci mít vlastní potomky. Pro stejnopohlavní páry, které touží po vlastních dětech, může představovat jedinečnou příležitost, jak se stát rodiči.

Nicméně chybějící právní úprava v ČR přináší řadu nejistot, které musí být řešeny soudní praxí. Přijetím novely občanského zákoníku by se právní postavení homoparentálních rodin vyrovnalo postavení rodin heterosexuálních. Stejnopohlavní páry by získaly stejná práva a povinnosti jako heterosexuální manželé, což by zvýšilo ochranu homoparentálních rodin, zejména pak dětí. Z čehož by vyplývalo, že by bylo umožněno přiosvojení dítěte partnera právního rodiče, pokud druhý rodič není znám nebo nemá rodičovskou odpovědnost. Dále by stejnopohlavním párům bylo také umožněno osvojení dětí z institucionální péče, což není v registrovaném partnerství možné (možné je individuální osvojení).²³² Tímto rozšířením právní úpravy o možnost osvojení mezi příbuznými v přímé linii by představovalo pozitivní krok směrem k modernizaci rodinného práva.

Počet dětí, jež jsou v ČR vychovávány stejnopohlavními páry, se pohybuje přibližně mezi jedním a dvěma tisíci. Většinou se jedná o případy, kdy jsou děti vychovávány dvěma ženami.²³³ Sivák se domnívá, že komerční NM by mělo být zakázáno a že pro altruistické NM neexistují dostatečně uspokojivé důvody kvůli etickým otázkám a rizikům, které s sebou přináší.²³⁴ Nadále je zapotřebí se otázkou NM zabývat a hledat nové přístupy a východiska.

²³² BUREŠOVÁ, Kateřina. *Rodičovství a partnerství gayů a leseb v českém právu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2020, s. 132-133. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/rodicovstvi-partnerstvi-gayu-leseb-v-ceskem-pravu>.

²³³ ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, s. 901.

²³⁴ SIVÁK, Jakub. *Pilíře a limity ochrany osobnosti nejen ve dvacátém prvním století*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, s. 239.

V konečném důsledku je klíčové, aby každá země vytvořila jasný a spravedlivý právní rámec pro NM, který zohledňuje potřeby a práva stejnopohlavních párů, náhradních matek i dětí. Takovým přístupem lze zajistit, že NM bude skutečně pomocí, nikoli hrozbou.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

BUREŠOVÁ, Kateřina. *Rodičovství a partnerství gayů a leseb v českém právu*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, v. v. i., 2020, 157 s. Dostupné z: <https://www.soc.cas.cz/publikace/rodicovstvi-partnerstvi-gayu-leseb-v-ceskem-pravu>.

DOSEDLA, Erik a kol. *Reprodukčné a sexuálne práva*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2023, 332 s.

DUFALOVÁ, Lenka. *Surogačné mterstvo*. 1. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2020, 156 s.

FOREJTOVÁ, Monika a kol. *Judiciální doktríny Ústavního soudu České republiky ve věcech rodinného práva za období 2014-2020*. Praha: Wolters Kluwer, 2021, 180 s.

HENDRYCH, Dušan. *Právníkový slovník*. 2. rozšířené vydání. Praha: C. H. Beck, 2003, 1340 s.

HOLČAPEK, Tomáš a kol. *Czech health law. Legal monographs*. Praha: Wolters Kluwer, 2023, 252 s.

HORÁKOVÁ, Adéla a kol. *Duhové rodiny v systému náhradní rodinné péče: příručka pro pracovníky*pracovnice v oblasti sociálně-právní ochrany dětí*. Praha: Prague Pride, 2020, 125 s. Dostupné z: <https://www.praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/85-duhove-rodiny-v-systemu-nahradni-rodinne-pece/file>.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017, 400 s.

CHERVENAK, Frank A., MCCULLOUGH, Laurence B. Guideline 021: Surrogacy. In: *FIGO Ethics and Professionalism Guidelines for Obstetrics and Gynecology* [online]. London: FIGO. [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.figo.org/sites/default/files/2021-11/FIGO-Ethics-Guidelines-onlinePDF.pdf>.

KONEČNÁ, Hana. *Rodičem kdykoliv a jakkoliv? Průvodce asistovanou reprodukcí a náhradní rodinnou péčí*. Praha: Mladá fronta, 2017, 255 s.

KUTÁLKOVÁ, Petra. *Duhové rodiny ve stínu státu: situace homoparentálních rodin s malými dětmi*. Praha: Prague Pride, 2015, 70 s. Dostupné z: <https://praguepride.cz/cs/kdo-jsme/media-download/publikace/12-duhove-rodiny-ve-stinu-statu/file>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR. *Úmluva o právech dítěte a související dokumenty*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2016, 155 s. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/ppov/rlp/vybory/pro-prava-ditete/Preklady-dokumentu-OSN.pdf>.

NEŠPOROVÁ, Olga. *Homoparentální rodiny / Same-sex parented families*. Praha: RILSA, 2021, 94 s. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/2021/09/nova-monografie-vupsv-homoparentalni-rodiny/>.

NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. 2. aktualizované vydání [online databáze]. Praha: Grada Publishing, 2017, aktualizováno k 7. únoru 2017 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR26785_2024_04_01?vyraz=rozhodn&souvisejici=CR26785&pravyPanel=komentar&dokumentVyraz=porod&souvisejiciCast=paragraf775&typSouvislosti=ALL&strana=1&limit=10&datovyZdroj=komentare&jenNejnovejsi=true&workspaceId=&idKomentare=LIBERIS112453&hash=paragraf775#paragraf775

OSTRŮ, Alexander a kol. *Reprodukční medicína - současnost a perspektivy*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2009, 287 s.

RADVANOVÁ, Senta. *Kurs občanského práva: instituty rodinného práva*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1999, 227 s.

RADVANOVÁ, Senta. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, 213 s.

SIVÁK, Jakub. *Náhradní mateřství v českém právu a související otázky*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2021, 92 s.

SIVÁK, Jakub. *Pilíře a limity ochrany osobnosti nejen ve dvacátém prvním století*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2023, 296 s.

ŠMÍD, Ondřej, VACOVÁ, Radka. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. Praha: Leges, 2017, 232 s.

ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013, 304 s.

ŠIMÁČKOVÁ, Kateřina a kol. *Mužské právo. Jsou právní pravidla neutrální?* Praha: Wolters Kluwer, 2020, 1076 s.

TELEC, Ivo. *Kontroverze práva, zdraví a rodiny*. Praha: Leges, 2021, 268 s.

VESELSKÁ, Renata. 4. Etika reprodukční medicíny. In: KUŘE, Josef a kol. *Kapitoly z lékařské etiky* [online]. Brno: MUNI. [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/ps21/lekarska_etika/web/pages/04_reprodukcni_medicina.html.

ZUKLÍNOVÁ, Michaela a kol. *Občanské právo hmotné 2 - Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 196 s.

Právní předpisy a související dokumenty

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., rodinné právo, § 804 (str. 199).

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991 Sb., o sjednání Úmluvy o právech dítěte, ve znění pozdějších předpisů.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/36/EU ze dne 5. dubna 2011 o prevenci obchodování s lidmi a boji proti němu a o ochraně jeho obětí, která nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady (2002/629/SVV).

The Surrogacy (Regulation) Act, 2021.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů.

Všeobecná deklarace lidských práv.

Vyhláška ministra zahraničních věcí č. 120/1976 Sb., o Mezinárodním paktu o občanských a politických právech a Mezinárodním paktu o hospodářských, sociálních a kulturních právech.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

ZPRÁVA o návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2011/36/EU o prevenci obchodování s lidmi, boji proti němu a o ochraně obětí (2022/0426(COD)).

Komentářová literatura

BAMBUŠKOVÁ, Vendula a kol. *Zákon o specifických zdravotních službách - judikatorní komentář* [online databáze]. Ostrava: CODEXIS publishing, 2022, aktualizováno k 1. dubnu 2022 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://next.codexis.cz/legislativa/CR25771_2024_01_01?dokumentVyzraz=Z%C3%A1kon+o+specifick%C3%BDch+zdravotn%C3%ADch+slu%C5%BEB%C3%A1ch+&pravyPanel=komentar&souvisejici=CR25771&datovyZdroj=komentare&souvisejiciCast=paragraf6&typSouvislosti=ALL&strana=1&jenNejnovejsi=true&limit=10&idKomentare=LIBERIS183502&hash=paragraf6#paragraf6.

BENEŠOVÁ, Ilona. § 800 Výčet možných osvojitelů. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání* [online databáze]. Praha: C. H. Beck, 2023, aktualizováno 2. aktualizace k roku 2023 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://app-beck-online-cz.ezproxy.upol.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembsgnpw2nrql4zc443cl4zdamjsl44dsx3qmy4dama>.

MELZER, Filip a kol. *Občanský zákoník § 655-793 (svazek IV/1). Velký komentář*. Praha: Leges, 2018. 2064 s.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka a kol. *Občanský zákoník II. Rodinné právo (§655-975). Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2020, 1256 s.

ZUKLÍNOVÁ, Michaela. § 800 [Kdo může osvojit]. In: JIRSA, Jaromír a kol. *Občanský zákoník - Komentář s judikaturou - Svazek VII - Příbuzenství a švagrovství (§ 771-927)* [online databáze]. Ostrava: CODEXIS publishing, 2018, aktualizováno k 1. září 2018 [cit. 10. července 2024].

Dostupné z:
https://next.codexis.cz/legislativa/CR26785_2024_04_01?zobrazit=obsah&souvisejici=CR26785&pravyPanel=komentar&datovyZdroj=komentare&souvisejiciCast=paragraf800&typSouvislosti=ALL&strana=1&jenNejnovejsi=true&limit=10&idKomentare=LIBERIS78735&hash=paragraf800#paragraf800.

Odborné články

CIPRÝN, Štěpán, FLAŠÍKOVÁ, Lenka. *Náhradní mateřství v českém právu* [online]. Pravniprostor.cz, 11. listopadu 2019 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/nahradni-materstvi-v-ceskem-pravu?strana_do=3.

ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. *Náhradní mateřství v České republice* [online]. Chrenektomankotrba.cz, 9. června 2020 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.chrenektomankotrba.cz/clanky/nahradni-materstvi-v-ceske-republice>.

ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina. *Určení rodičovství při náhradním mateřství* [online]. Pravniprostor.cz, 17. září 2020 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ostatni-pravo/urceni-rodicovstvi-pri-nahradnim-materstvi>.

ČAMDŽÍCOVÁ, Sabina, MOTYČKA, Petr. *Smlouva o náhradním mateřství* [online]. Pravniprostor.cz, 3. prosince 2019 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/smlouva-o-nahradnim-materstvi>.

DE WERT, G. ESHRE Task Force on Ethics and Law 23: medically assisted reproduction in singles, lesbian and gay couples, and transsexual people. *Hum Reprod* [online], 2014, roč. 9, č. 29, s. 1859-1865 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: [10.1093/humrep/deu183](https://doi.org/10.1093/humrep/deu183).

GHODRATI, Fatemeh. A comparative study of surrogacy rights in Iran and European countries, a review article. *Ethics, Medicine and Public Health* [online], 2023, roč. 9, č. 27, s. 1-10 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1016/j.jemep.2023.100880>.

GROCHOVÁ, Martina. Přístup k právnímu rodičovství prostřednictvím institutu surogátního mateřství v České republice. In: KYSELOVSKÁ, Tereza, SPRINGINSFELDOVÁ, Nelly (eds.). *COFOLA 2017. Sborník z konference*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta 2017, s. 474–604. Dostupné z: https://munishop.muni.cz/obchod/e-knihy-zdarma/cofola-2017-munispace_1492.

HAŠKOVÁ, Hana. Rodičovské plány a cesty k rodičovství gayů a leseb. *Sociální studia / Social Studies* [online], 2022, roč. 19, č. 2, s. 93-110. [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SOC2022-30890>.

HAASOVÁ, Ilona. Etika asistované reprodukce. *Urologie pro praxi* [online databáze], 2012, roč. 12, č. 6, s. 254-259 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.urologiepropraxi.cz/pdfs/uro/2012/06/05.pdf>.

HADERKA, Jiří. Surogační mateřství. *Právní obzor*, 1986, roč. 69, č. 10, s. 917 – 934.

HOJNÁ, Pavlína. Náhradní mateřství z pohledu občanského práva [online]. *Epravo.cz*, 17. března 2021 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-z-pohledu-obcanskeho-prava-112666.html>.

HONZÁK, Radkin. *Děloha na leasing - proč jsem proti* [online]. *Aktuálně.cz*, 27. srpna 2009 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://blog.aktualne.cz/blogy/radkin-honzak.php?itemid=7403>.

WALLENFELS, Ivan. Neplodné manželstvo ako problém medicínský a etický. *Dialog. Evropa XXI.*, 2013, 23. roč, č. 2–3, s. 27-28.

JIRSA, Jaroslav, FRANKOVÁ, Věra. Náhradní mateřství – vybrané etické a právní otázky. *Časopis zdravotnického práva a bioetiky* [online databáze], 2022, roč. 12, č. 1, s. 12-31 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.zdravotnicko-pravo.cz/12-1-12-31>.

července

2024].

Dostupné

z:

<https://medlawjournal.ilaw.cas.cz/index.php/medlawjournal/article/view/234>.

KONEČNÁ, Hana a kol. Kritéria pro výběr náhradní matky. *Česká gynekologie* [online databáze], 2019, roč. 84, č. 1, s. 28–32 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.prolekare.cz/casopisy/ceska-gynekologie/2019-1-24/kriteria-pro-vyber-nahradni-matky-112747>.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Mater semper certa est! O náhradním a kulhajícím mateřství. *Právní rozhledy*, 2015, roč. 23, č. 21, s. 725-732.

Náhradní mateřství. *ZPRAVODAJ KANCELÁŘE VLÁDNÍHO ZMOCNĚNCE PRO ZASTUPOVÁNÍ ČESKÉ REPUBLIKY PŘED EVROPSKÝM SOUDEM PRO LIDSKÁ PRÁVA* [online], 2019, roč. 7, č. 3, s. 23-25 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://justice.cz/documents/12681/720430/Zpravodaj_KVZ+2019-03_13.pdf/bf5897ec-8b78-4b3a-be8b-f54b247aaa5d.

PETRENKO, Jana. *Náhradní mateřství - kde je poptávka, bude taky nabídka* [online]. *Zdravotnickýdeník.cz*, 11. dubna 2019 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.zdravotnickýdeník.cz/blog/nahradni-materstvi-poptavka-bude-taky-nabidka/>.

STARÁ, Ivana. Právní a etická otázka pronájmu dělohy. *Právo a rodina*, 2010, roč. 12, č. 4, s. 19-22.

VACOVÁ, Radka. Náhradní mateřství a postavení biologického rodiče. *Právo a rodina* [online databáze], 2020, roč. 26, č. 2, s. 12-16 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/7/273743/1/2>.

ZEMAN, Milan. *Náhradní mateřství v novém občanském zákoníku – promarněná příležitost?* [online]. *Epravo.cz*, 17. ledna 2013 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/nahradni-materstvi-v-novem-obcanskem-zakoniku-promarnena-prilezitost-87962.html>.

Soudní rozhodnutí

Nález Ústavního soudu ze dne 29. června 2017 sp. zn. ÚS 3226/16.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu New Jersey ze dne 3. prosince 1988, Baby M, 537 A.2d 1227, 109 N.J. 396 (1988).

Rozsudek senátu ESLP ze dne 16. července 2020, *D proti Franci*, stížnost č. 11288/18.

Internetové zdroje

Dignitas infinita: Dokument o lidské důstojnosti a prohřešcích proti ní [online]. Cirkev.cz, 8. dubna 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://www.cirkev.cz/dignitas-infinita-dokument-o-lidske-dustojnosti-a-prohrescich-proti-ni_35712.

eMimino. *Je tu někdo, komu porodí dítě náhradní matka?* [online]. eMimino.cz, 16. ledna 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.emimino.cz/diskuse/je-tu-nekdo-komu-porodi-dite-nahradni-matka-111193/strankovani/456/>.

Evropský parlament: Náhradní mateřství je obchodem s lidmi [online]. Cirkev.cz, 24. dubna 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://www.cirkev.cz/evropsky-parlament-nahradni-materstvi-je-obchodem-s-lidmi_36553.

Facebook. *Náhradní mateřství-inzerce* [online]. Facebook.com [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/surogatni/>.

Facebook. *Náhradní mateřství. Pomocné rodičovství* [online]. Facebook.com [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/nahradnimatka>.

Facebook. *Náhradní Mateřství - Poradenství, Inzerce, Pomáhejme si navzájem* [online]. Facebook.com [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: https://www.facebook.com/groups/3338765719699945/?hoisted_section_header_type=recently_seen&multi_permalinks=3713662032210310.

Homosexuálům už v Indii nebude za pohlavní styk hrozit vězení, soud zrušil 157 let starý zákon [online]. iROZHLAS.cz, 6. září 2018 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z:

https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/indie-rozsudek-nejvyssiho-soudu-gay-lesby-lgbt-homosexualita_1809061005_haf.

GOV. *Surrogacy in Israel* [online]. Gov.il, 2. července 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.gov.il/en/service/embryo-carrying>.

GOV. *Určení matky dítěte* [online]. Gov.cz, 2. března 2021 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://portal.gov.cz/informace/urceni-matky-ditete-INF-71>.

ISPV. *Stanovisko Etické komise ministerstva zdravotnictví k některým otázkám asistované reprodukce* [online]. Socialnipolitika.eu, 28. května 2017 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://socialnipolitika.eu/2017/05/stanovisko-eticke-komise-ministerstva-zdravotnictvi-k-nekterym-otazkam-asistovane-reprodukce/>.

IVF Zlín Czech Republic. *Náhradní mateřství* [online]. Ivf-Zlin.cz [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.ivf-zlin.cz/nahradni-materstvi>.

КОСТАРНОВА, Наталья. *Суррогатное материнство выношено чиновниками* [online]. Kommersant.ru, 21. listopadu 2022 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.kommersant.ru/doc/5680164>.

МАМИКОНЯН, Ольга. *Путин подписал закон о запрете суррогатного материнства для иностранцев* [online]. Forbes.ru, 19. prosince 2022 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.forbes.ru/forbeslife/482703-putin-podpisal-zakon-o-zaprete-surrogatnogo-materinstva-dla-inostrancev>.

Ministerstvo zdravotnictví České republiky. *104/2021 ve věci náhradního mateřství* [online]. Mzd.gov.cz, 6. listopadu 2020 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://mzd.gov.cz/104-2021-ve-veci-nahradniho-materstvi-1-zda-ministerstvo-zdravotnictvi-pripravuje-legislativu-upravujici-podminky-pro-provadeni-umeleho-oplodneni-v-ramci-nahradniho-materstvi-zejmena-zmenu-zakona-c/>.

Náhradní (tzv. surogátní) mateřství [online]. Aperio.cz, 22. ledna 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.aperio.cz/cz/clanky/nahradni-tzv-surogatni-materstvi>.

Repromeda. *Chci využít náhradní mateřství* [online]. Repromeda.cz [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.repromeda.cz/chci-vyuzit-nahradni-materstvi/>.

STUCHLÍKOVÁ, Lucie. *Komu umožníme náhradní mateřství? Jsou tři varianty, říká poslankyně* [online]. Seznamzpravy.cz, 13. února 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/audio-podcast-ptam-se-ja-nahradni-materstvi-jen-pro-manzele-nesezdane-zvazujeme-rika-poslankyne-245645>.

TUREČKOVÁ, Eva. *Jedničkou na trhu s náhradním mateřstvím se po Ukrajině stala Gruzie* [online]. Novinky.cz, 23. června 2024 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/clanek/zahranicni-evropa-jednickou-na-trhu-s-nahradnim-materstvim-se-po-ukrajine-stala-gruzie-40477169>.

გავაშლიშვილი, ელენე. *სუროგატი დედების გაუჟღერებელი ხმები* [online]. Feminism-boell.org, 4. srpna 2022 [cit. 10. července 2024]. Dostupné z: <https://feminism-boell.org/ka/2022/08/04/unheard-voices-surrogate-mothers>.

Abstrakt

Cílem diplomové práce je přiblížit náhradní mateřství, jako jednu z metod asistované reprodukce, která je hojně diskutována a mnoha lidmi kritizována. Práce zahrnuje definici stěžejních pojmů souvisejících s náhradním mateřstvím. Dále přibližuje právní rámec tohoto institutu v České republice a vybraných zemích světa, které svým přístupem jsou něčím specifické. Stěžejní část práce je věnována etickým otázkám náhradního manželství u stejnopohlavních párů.

Abstract

The aim of this thesis is to explore surrogacy as one of the methods of assisted reproduction, which is widely discussed and criticized by many people. The thesis includes the definition of key terms related to surrogacy. Furthermore, it outlines the legal framework of this practice in the Czech Republic and selected countries around the world, which have unique approaches. The central part of the thesis is dedicated to the ethical issues of surrogacy for same-sex couples.

Klíčová slova

Náhradní mateřství; právní úprava; rodičovství; asistovaná reprodukce; etické otázky; stejnopohlavní páry

Key words

Surrogate motherhood; legal regulation; parenthood; assisted reproduction; ethical questions; same-sex couples